

POŠTNA PLAČANA V GOTOVINI

BRZAVNI

6.10

6. IV. 1933

krat.

priloga

70-630

APRIL 1933 LETO VII ŠTEVILKA 4

prijatelji

PRILOŽENA
JE

KNJIGA LEONHARD FRANK: KARL IN ANA

SLADNA KAVA

Dr. Pirčeva sladna kava je res domač izdelek

100%

vaših želja moremo zadovoljiti z našo ogromno izbero blaga za damska in moška pomladna oblačila itd.

Samo nekaj primerov naših reklamnih cen:

Bela tkanina, širina 72 cm	od 6 do 9 Din
Šifoni prav dobri, širina 80 cm	od 11 do 15 Din
Molino la za rjuhe, širina 156 cm	od 20 do 22 Din
Kappentuch la, širina 180 cm	od 29 do 32 Din
Damaš-gradl za žimnice	od 30 do 38 Din
Damsko volнено blago	28, 35, 56 Din
Moški angleški kamgarn, širina 150 cm	od 135 Din naprej

DOBRO BLAGO
PRIJAZNA POSTREZBA
NAJNIZJE CENE

SPECIALNA TRGOVINA NOVAK - LJUBLJANA
KONGRESNI TRG 15 (NASPROTI NUNSKÉ CÉRKVE)

L. MIKUŠ, Ljubljana

MESTNI TRG ŠTEV. 15

Dežniki

Na drobno! Ustanovljeno leta 1839. Na debelo!

Še dosti huje!

Kurnik se pogovarja z Murnikom: «Snoči sem pa imel smolo! Pomisli, z nevesto sem šel v gledališče! V prvem odmoru se obrnem... in veš, kdo sedi za mano? Moja stara ljubezen. Nerodno, kaj?»

«No, in?» vpraša Murnik. «Kaj je napravila?»

«Nič. Delala se je, kakor da me sploh ne bi poznala.»

«Prava figa! To naj bo nerodno! Kaj se je šele meni lani primerilo. Z neko staro ljubeznijo sem šel v opero. In veš, kdo je sedel za mano? Moja nevesta!»

Dobro ve.

Pred Miklavžem je bilo, denarja pa nič pri hiši. Oče je sklenil, da odkrije devetletnemu Marku resnico o Miklavžu.

«Veš, Marko, letos ne bo nič Miklavža. Tudi Božička ne. Saj si že toliko star, da ti lahko povem, da Miklavža in Božička sploh ni.»

«O, očka, saj že davno vem. Miklavž in Božiček si ti. Pa štorclja tudi.»

Solnce, ki posije v vsako hišo... Najsi bo v majhnem mestu ali pa sredi večjega mesta — solnce, ki je potrebno pri beležu na planem, lahko posije v slednjo hišo: če se le rabi Schichtov Radion — to samodejno pralno sredstvo — pri žehti. V Schichtovem Radionu je na milijone prizadevnih kisikovih mehurčkov, ki spravijo vso nesnago iz perila in ga lepo in nežno obelijo. Schichtov Radion je tisto, kar je bil doslej belež na planem — ampak v pralnem kotlu.

Dobro blago zahteva

tudi okusno zunanost

Opremite torej Vaše izdelke z lepimi ovoji, modernimi etiketami itd., ki Vam jih dobavi po nizki ceni

litografični zavod
ČEMAŽAR JOSIP

Ljubljana, Igriška ulica št. 6

TELEFON 25-69

DIN
40.—

Higijenični čevlji za otroke, črni ali rjavi, od št. 18 do 27 Din 40.—, iz laka Din 55.—.

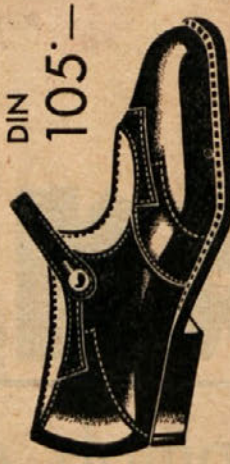
DIN
85.—

Priljubljen dekliški čevelj iz črnega ali rjavega boksa v okusnih kombinacijah in iz laka do št. 35.

DIN
85.—

Sportni čevlji za deklice in dečke z okrašenim jezikom iz rjavega boksa, prvovrstni podplati. Od št. 26 do 27 Din 85.—, od št. 28 do 30 Din 95.—, od št. 31 do 35 Din 125.—, od št. 36 do 39 Din 155.—

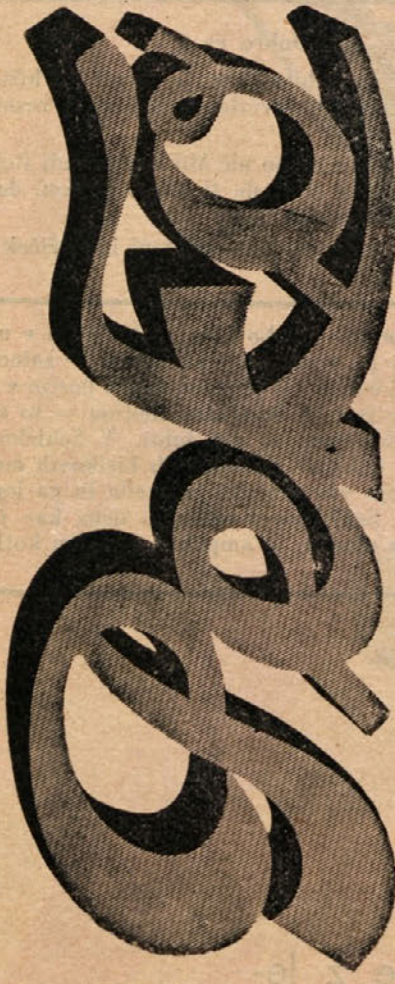

DIN
105.—

MLADE gosposdične nosijo samo ta elegantni čevlji iz črnega ali rjavega boksa v različnih kombinacijah.

Okusna izbira vseh vrst nogavic, kopit in drugih potrebščin ter vsega potrebnega pribora: Peko kreme, politure itd., ki Vam le pod orisno znamko „Peko“ zagotavljajo trajnost oblike, lep sijaj in izgled čevljev.

Vlepo pomlad z dobrimi čevlji in nizkimi cenami

Prinašamo najlepše vzorce zadnje model!

LJUBLJANA
Aleksandrova c. 1
Miklošičeva c. 14

M A R I B O R
Slovenska ul. 12

C E L J E
Aleksandrova ul.

MURSKA SOBOTA in v vseh večjih krajih države.

DIN 195.—

ORIGINAL
GOODYEAR WELT

izdelava, najdovršenejša oblika, iz črnega ali rjavega boksa in iz laka.

165.— DIN 125.—

Trpežen moški polčevljev iz črnega ali rjavega usnja, prvovrstni usnjeni podplati, udobna oblika.

Udoben moški polčevljev iz črnega ali rjavega usnja.

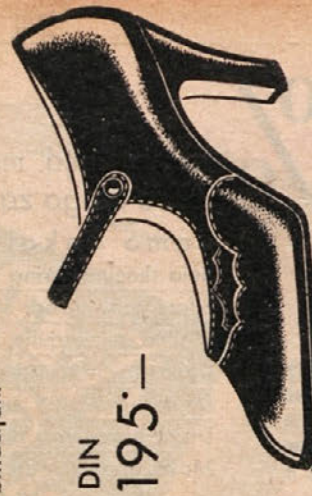
DIN
125.—

V rjavi ali črni barvi, z elegantno visoko in nizko peto.

DIN
165.—

Eleganten in udoben čevelj na zaponko in v salonski obliki, z visoko ali nizko peto, iz laka ali rjavega boksa, v različnih kombinacijah.

DIN
195.—

V najnovejših barvah in modelih ter najmodernejših kombinacijah, z visoko ali nizko peto, na zaponko ali v salonski obliki.

DIN
195.—

Iz črnega ali rjavega jelenjega usnja, krasne kombinacije z lakom ali rjavim boksom. Na promeni najelegantnejši čevlji.

Ni vseeno, kako so naše dame oblečene.

Kadar izbirajo naše dame novo obleko, so vselej v zadregi. Večkrat ne vedo, naj si li nabavijo kostum ali plašč po najnovejšem kroju, kakšno blago naj izberejo, kakšna barva jim dobro pristoji, kakšne okraske naj ima nova obleka itd.

Za take prilike potrebujejo zaupnega svetovalca, ki je strokovnjak, ki ima okus, ki ima čut za vse, kar je lepo in elegantno; biti pa mora tudi dobro založen z najnovejšimi vzorci in imeti veliko izbiro blaga. Vse to Vam more nuditi domača **PRIZNANA TVRDKA**.

DRAGO GORUP & Co., Ljubljana

Miklošičeva cesta števil. 16/1. Hiša Del. tisk. (Bamberg).

Telefon 32-33.

**VSE
TISKOVINE**
ZAHTEVAJTE
PONUDBE!

TELEFON
25-57

**TISKARNA
GRAFIKA**
LJUBLJANA
RESLJEVA
CESTA 4

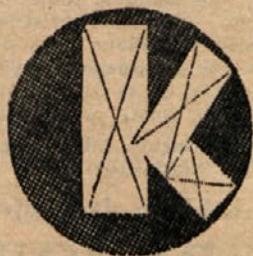
«Kakšne vrste čaj pa je tole, ki ima tako izboren duh?»

«Kaj ga ne poznaš? To je vendar BUDDHA čaj, ki ga gospodinje tako radi kuhajo.

Tebi ni treba drugega, kakor da naročiš trgovcu, da Ti dobavlja čajne mešanice BUDDHA v zavitkih, ki jih razpošilja:

TEA IMPORT, Ljubljana

Večna pot 15. Telefon 26-26.»

Telefon 2807

„KUVERTA“
LJUBLJANA

Karlovška 2, Vozarski pot 1

Telefon 2807

Tvornica kuvert in pisemskega papirja

KLIŠEJE

vseh vrst za eno-
in večbarvni tisk

JUGOGRAFIKA

d. z. o. z.

Ljubljana, Sv. Petra nasip števil. 23.

ČITAJTE „DELAVSKO POLITIKO“

NAROČA SE
V MARIBOR
POŠTNI PREDAL 22

Hvala za zaupanje

Danes prilagamo naročnikom mehko vezanih knjig četrto knjigo: Leonharda Franka: «Karl in Ana». (Naročniki v platno vezanih knjig so jo dobili skupaj vezano s knjigo «Viktorija».) Poleg povesti «Karl in Ana» sta še dve Frankovi noveli: «Most usode» in «Uradnik».

Posrečena izbira sodobnih romanov je privedla v krog naročnikov knjižne zbirke «Evalit» rekordno število naročnikov. Hvala vsem in vsakemu posameznemu naročniku, ki pravilno ceni vrednost dobrih knjig.

Izprva so tisti, ki poznajo cene naših knjig v originalnem jeziku, nevedno gledali na naše započeto delo, češ, saj bo vsega kmalu konec. Spričo tako nizkih cen bo založba propadla ali pa bosta papir in oprema tako slaba, da ne bodo imele knjige prave vrednosti. Ko pa so videli, da tisk, papir in oprema prekašajo celo originalne knjige, so polni hvale, ki jo širijo med svojimi prijatelji in znanci, s čimer nam pridobivajo nove naročnike. Vse te naročnike vabimo, da nam sporoče imena na ta način pridobljenih naročnikov, da jih lahko nagradimo za njih prijaznost z lepo knjigo.

Gotovo je, da bo založba izkušala izpopolniti prihodnji knjižni program v povečanem obsegu.

Načelo založbe je, da naj dobe naročniki za malo denarja najboljšo literaturo v odlični opremi. To je pa le tedaj mogoče, če vsi naročniki v redu izpolnjujejo svoje dolžnosti. Večina naročnikov je itak naročnino plačala za vse leto, ostali jo pa plačujejo v obrokih. Te prosimo, da plačujejo obroke vedno za en mesec naprej. Cena je tako nizko preračunjena, da bi vsako dopisovanje povzročilo stroške, ki bi ne bili upoštevani v naročnini. Zato naj nihče ne pozabi na plačilo obrokov. Ako kdo založi položnico, dobi drugo pri vsakem poštnem uradu. Na takšno položnico naj zapiše «Prijatelj» in «Uspeh» v Ljubljani in št. 16.104.

Prihodnji mesec bo priložen I. del knjige Emila Ludwiga: «Sinovom v svarilo».

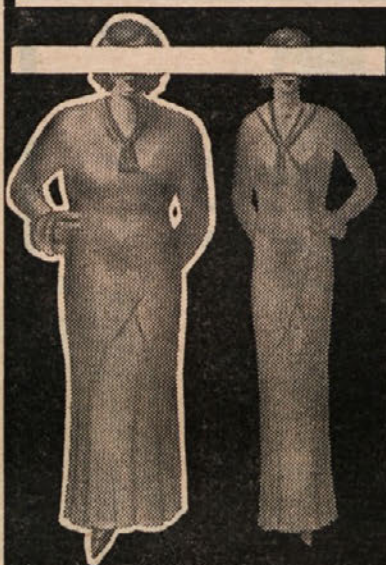
Naročniki, ki so naročili v platno vezane knjige, dobe meseca maja obadva dela Emil Ludwigove knjige skupaj.

Kako sem shujšala za 15 kg v sedmih mesecih brez škodljivega stradanja.

Dobre dietetične Slatinske tablete za hujšanje.

Brez škodljivega stradanja in brez telovadbe sem shujšala za 15 kg v sedmih mesecih na ta način, da sem zauživala po trikrat na dan po dve Bahovčevi Slatinski tableti, ki se dobivajo v vseh lekarnah. Tem Slatinskim tabletam se moram zahvaliti, da sem

izgubila odvisno maščobo in da se mi je zopet povrnila mladostna moč in energija, ki je nisem imela že več let.

Kako delujejo?

Sedaj se popolnoma lahko in hitro iznebite nezdrave maščobe in obvarujete svoj obraz pred gubami in grdim videzom, ki so posledica neprijetnega stradanja. Vzrok debelosti je navadno nepravilno delovanje organizma. Ne da bi oslabele Vaše telo, izgubite debelost, ako uživate Bahovčeve Slatinske tablete.

Želim ostati nepoznana, tehtala sem se pred in po dovršeni kuri s Slatinskimi tabletami.

te. Začnite še danes in dobili boste zopet svojo mladostno moč in energijo, počutili se boste bolje, kakor ste se prejšnja leta, hkrati pa izgubite na teži vsak mesec 2 do 3 kg.

In zopet boste vitki in lepi. Sedaj Vas pa dela ta maščoba nesrečno. Radi bi skrili svojo obilnost, pa je ne morete. Sedaj Vam ni treba nič več skrbeti. Bahovčeve Slatinske tablete Vam pomagajo shujšati brez škode na zdravju. Bahovčeve Slatinske tablete so pripravljene iz najboljših mineralnih soli in naravnih rastlinskih ekstraktov.

Bahovčeve Slatinske tablete dobite lahko v vseh lekarnah. Nad učinkom tablet boste vznemirjeni. Zahtevajte samo originalne, pristne, neškodljive Bahovčeve Slatinske tablete in zavrnite vsa nadomestila, ker ni nič uspešnejšega od teh tablet.

Sedaj je še čas, da se iznebite svoje preobilne teže in vsega, česar imate preveč na telesu.

Ena doza (100 Slatinskih tablet) stane Din 46.—, velika doza (200 Slatinskih tablet) pa Din 74.—.

Slatinske tablete izdeluje lekarna

MR. BAHOVEC
Ljubljana, Kongresni trg 12.

Kjer vsa druga sredstva odpovedo, dosežejo Slatinske tablete za hujšanje presenetljiv uspeh!

Reg. br. 444 od 11. 6. 1938

PRIJATELJ

ILUSTRIRANA DRUŽINSKA REVIIJA

L. Mrzel:

K r ě m a

(Scena iz komedije „Jurij Lampar“.)

Prva soba v krčmi sredi mesta — soba, v kakršnih bi se človek najbrž pač težko zasedel. Stene, mize, stoli, točilnica, natakarica, ki kozarce pomiva za njo, tla — po vsem se je že razlilo preveč vina, preveč zavrženega življenja, preveč brezglavega smeha, da bi se človek še rad mudil sredi teh stvari. Pozna se, da se vsako jutro potочи mnogo vode in se obrabi mnogo cunj, da bi se opralo in očistilo vse skupaj, toda vse prizadevanje je zastoj. Siva, žalostna, neprespana krčma sredi mesta. — V ozadju vrata v boljšo sobo, pa najbrž nihče ne hodi vanjo.

Edini človek, ki se je za delj časa ustavil v tem prostoru, je pijani človek, ki sedi v mračnem kotu za mizo, s klobukom na očeh, s polnimi rokami opravka in s polnimi usti besed, na mizi pred njim pa ni ničesar več. Natakarica je bila že zdavnaj odnesla steklenice in kozarce, da jih ne bi pobil, samo kakšna mlaka razlilega vina je morda še ostala, ki je nalašč ni marala pobrisati izpred njega, da bi mu pristudila prostor in čas.

Ob točilnici sloni človek v karirastih pumparicah, pije pivo in si s hrptom roke sproti briše peno s svojih ščetinastih, angleško pristriženih brk. Včasih se malo prestopi po sobi, pogleda skozi okno, enkrat zdaleč pogleda v boljšo sobo, in ko vidi, da je pusta in prazna, se spet vrne k svojemu pivu: človek, ki se očitno zanima za vse stvari.

Pijani človek: Alo, Malka, račun.

Malka (histerično): Prosim vas, gospod Lavtar, dajte mi že enkrat mir s tem vašim prokletim večnim računom. Nikar me ne prestopano ne izzivajte! Kolikokrat naj vam pa še zatrobentam, da je plačano in da bi bil že zdavnaj čas, da greste lepo spat.

Pijani človek: Nikar se ne razburjaj, če te vprašam samo za račun. (Patetično.) Le kar Boga lepo zahvali, da je še v teh današnjih časih, ko so propadle vse morale in vse valute sveta, da je še v teh časih ostalo nekaj mož, (vstaja, se maje, govori kakor s tribune,) lahko se reče — pokonci — mož, ki imajo dovolj pogumno čelo, da še vprašajo za svoj račun. (Sede.) Sicer pa veliko moraliziram tu o nekakšnih računih, ampak se res vpraša nazadnje, ali sem še sposoben, da zdajle nastopim kakšen račun. (Izmota listnico, išče, mečka neke papirje in jih meče po tleh, se polagoma prične pridušati sam pri sebi, išče, išče po žepih, čez dolgo izlušči od nekod desetak.)

Človek v karirastih pumparicah (potiho): Kdo pa je ta človek?

Natakarica: To je Lavtar, ravnatelj zadružne mlekarne ali kakšne že — jaz se na ta imena ne spoznam — je bil, ampak je že penzioniran.

Človek v karirastih pumparicah: Pa je še včerajšnji, kaj?

Natakarica: O Marija, meni se zdi, da ga že tri dni in tri noči skupaj drži.

Pijani človek (preneha iskati, zrase): Kako, kako? Kaj govorita tam vidva? Kakšne izjave podajaš Malka? Kako je že rekel tisti slavni ruski filozof, Solovecki ali tako nekako se je pisal — sicer pa, nomen — omen. Ampak tisti filozof je rekel: Baba, ime ti je izdajstvo. — Pa vi, gospod, v kakšni funkciji, da se tako izrazim, se pa vi izvolite interesirati za mojo eksistenco? Ali tako rekoč samo kot ljubitelj zbirate informacije in jih doma spravljate v škatlo kakor kakšne stare znamke ali pa se informirate o personalijah uradno, službeno tako rekoč? Povejte mi to, gospod, da bom vedel, s kom imam opravka?

Človek v karirastih pumparicah (stopi bliže, zelo strogo): Dajte mi mir, prosim vas, če ne vas na licu mesta odpeljem do najbližjega stražnika.

Pijani človek (čisto mirno): No, vidite, jaz sem prijatelj jasnih besed. To me veseli. (Se pokloni.) Moje ime je Lavtar, Štefan Lavtar, ravnatelj zadružne mlekarne na razpoloženju. (Užaljeno sede, se obrne stran. Človek v karirastih pumparicah se vrne k svojemu pivu. Čez čas.) Ampak veš kaj, Malka, glej, tale desetak sem snoči najbrž izgubil — drugače si skoraj ne morem razlagati, da je še pri meni. Ali imaš še kakšno reč za pod zobe — Malka, jaz sem tako proketo žejen.

Natakarica: Ah, gospod Lavtar, menda bo pač bolj pametno, da greste lepo domov. Pogledjte, deset bo že ura.

Pijani človek: Deset, praviš? Kaj pa se to reče: deset? (Kaže z rokami.) Spreдай ena večnost, zadaj ena večnost, vmes pa deset. Ali misliš, da takšnale deset pred Bogom sploh kaj velja? Ah, draga moja, filozofska žilica ti je čisto otrpnila. Do kakšnega spoznanja se ti pač nikoli ne boš povzpela. Pusti, ženska, naj petelini jutrnje ure pojo, človek, ta kralj sveta, mora biti vendar vzvišen nad takšne malenkosti. — Zdaj pa mir besedi, baba, sive glave ti ne boš učila pameti. Daj mi, prosim, malo slivovke ali kaj podobnega. Ampak pošteno mero, meni zdajle duša gori, izprati si moram vse črevo.

Natakarica (*sega po steklenico v omaro*): Ti moj Bog, da mora biti v enem človeku toliko prostora za pijačo.

Pijani človek: Kar se prostora tiče, pa ti le nikar ne skrbi. Sam hudič ve res, kako da je toliko prostora. Koliko mi boš pa dala za ves tale denar?

Natakarica (*pride bliže, naliva, potihno*): Veste kaj, v tegale gospoda se pa nikar ne vtikajte, gospod Lavtar. Kaj ne veste, da je od policije?

Pijani človek (*skoraj brezobzirno*): Kaj pa se to pravi — od policije? Kaj pa to meni mar? Če ima policija kaj do mene, naj pride. Saj vendar vidi ves svet, da jaz tukajle sedim. Naj samo pride. Med tiste pa ne spadam, da bi na lastno iniciativo hodil na policijo — med tiste pa žal ne spadam.

Natakarica: Nikar se spet ne razburjajte! — A za vse tole ste rekli? Štiri tele merice. Saj bo prav za prav še preveč za vas.

Pijani človek: Štiri merice? Samo štiri merice za takle ogromen desetak? Ampak ali ti sploh še veruješ v Boga? Pa kaj hočemo, nesramnost je pač bon ton sveta. Na ga, naj ti na duši gori do sodnega dne. (*Zvrne.*) No, naliž še, morda je zame še kakšna rešitev. (*Z mize še enkrat pobere bankovec in ga vrti v rokah.*) Ampak ali si videla, kako se je zgodilo z njim? Ali si videla? Ta hip najden — ta hip izgubljen. Ali si ti že videla kdaj kaj takšnega na svetu? Ali razumeš to tragedijo? Takole, glej, se potaplja človek, izgine lepo s površja — pa z bogom. Čisto tako, kakor so včasih rekli: Ende gut, alles gut. Ampak veš, potem ko so vse stvari prav za prav že opravljene, ko je vse lepo v redu in solnce, nič hudega sluteč, mirne duše teče naprej, takrat pridejo in te primejo za čop in te privlečejo nazaj na to proketo luč sveta. Ali ti to razumeš, ženska, ali ti kaj gomazi po hrbtu, ko ti jaz tukaj razkladam te reči? (*Vrže bankovec na mizo, se s prezirom okrene.*) Eh, sirota, kako boš ti to razumela. (*S cinično ironijo.*) Tako ti bom povedal — Bog je ustvaril žensko pamet pač samo zato, ker v svojem neskončnem usmiljenju ni mogel dopustiti, da bi prav vsi ljudje izprevideli strahoto njegovega sveta. (*Pije.*) Naliž mi še enkrat, Malka. Potem pa pojdi domov, Ofelija, in prižgi večno luč v čast Bogu, da te je izvolil v rajski zbor Evinih hčera. (*Prične prav smešno melanholično prepevati:*)

Es ist so tragisch,
so ultratragisch,
so ultra-tra-tra-tra-
tra-tra-tra-tragisch.

(*V tem se odpro vrata — vstopi Ažbar, v delovni obleki, s čepico, zmečkano v roki — kakor je še malo prej stal pred svojim šefom. Morda je samo za spoznanje malo bolj miren — pred seboj ima pač čisto jasno, odločno akcijo.*)

Ažbar (*človeku v karirastih pumparicah, ki pa bi ves čas rad ohranil neko razdaljo do njega*): Dober dan. Saj sem precej vedel, kje naj te iščem. (*Se ogleda.*) O, klanjam se, gospod Lavtar. — Tudi če mi ne bi bila Marička povedala, bi precej sam izvohal, da sloniš pri Roži.

Človek v karirastih pumparicah: Kaj si z Maričko govoril? Kje si jo pa videl?

Ažbar: Srečal sem jo, ko je šla na trg. Ampak veš kaj, pustimo te reči — nekaj novic imam zate.

Človek v karirastih pumparicah: Novic? Dobrih? Slabih?

Ažbar: Dobrih in slabih. Saj veš, kako je. Kar je bramorju praznik, je krompirju smrt.

Človek v karirastih pumparicah: No, nikar tako svečano. Na dan z besedo.

Ažbar: Ampak veš kaj, Gaber, saj se mi ne bo dalo govoriti, če si prej jezika malo ne omočim.

Človek v karirastih pumparicah: Pij, če se ti hoče. Kdo ti bo branil.

Ažbar: Pa kaj mi ne vidiš v dušo, prijatelj, kaj ne razumeš, da sem pod milim nebom suh?

Človek v karirastih pumparicah: O ti baraba, ves si krmežljiv in ves smrdiš od alkohola, pa bi še kar žrl in žrl. Daj no že vendar enkrat malo miru.

Ažbar: Prosim te, nikar mi ne pridigaj — kaj misliš, da nimam babe doma, ki se še vse preveč razume na to reč? Ampak nikar ne menčaj — Malka, če se ne motim, bova midva z gospodom izpila še vsak eno pivo.

Človek v karirastih pumparicah (*izprazni vrček*): Naj te hudič vzame, saj se te drugače menda res ne bom mogel iznebiti. Pa tja le v kot nama postavi, Malka. (*Sedeta.*) No, za kakšno reč pa prav za prav gre?

Ažbar: Ali ti poznaš mojega šefa, Lamparja — no, tisto visoko živino, ki hodi po postaji zmerom gor in dol kakor kakšen generalni direktor ali pa kakor kakšen detektiv. Saj ga pozna menda vsak otrok.

Človek v karirastih pumparicah: A Lamparja — aha, seveda, na videz ga poznam. Kaj pa je z njim?

Ažbar: Kaj da je z njim? Tako ti rečem, nobena reč ni več z njim. Glavo je vtaknil v zanko, kakor jaz zdajle tukajle sedim. Ali verjameš, da mi je ta idiot danes zjutraj službo odpovedal? Kaj takšnega jaz še nisem doživel. Poslušaj — (*mu pripoveduje potihno*).

Pijani človek (*vrti svoj kozarec v rokah, se obrača proti točilnici, proseče*): Ali bom jaz res brez vsega ostal na svetu? Kaj mi ne boš nič več nalila?

Natakarica (*pride, nalije*): Ampak zdaj sva pa bot, gospod Lavtar, zdaj je pa konec.

Pijani človek (*zvrne, nadaljuje, pa čezdalje bolj sam zase*): Kakšen konec? O ti prokleta kača, Bog ti je izročil ključke do zakladov tega sveta, ti pa s svojo nečisto zadnjico sediš na njih in sikaš s svojim strupenim, preklanim jezikom. Kako boš pa odgovor dajala pred njim? Kako ga boš neki dajala, te vprašam? In on te bo poklical pred svoj tron: Malka, bo rekel s svojim grmečim glasom, kako si gospodarila? In ti boš, jaz te dobro poznam, še pred Bogom samim boš lagala iz svoje črne duše. Ampak on ni eden tistih, da bi takšnimle babam verjel. Ali si dala Lavtarju piti, ko je propadal od žeje? Dala sem mu, boš lagala s svojim kajčim jezikom. On pa ne bo šel na tvoje besede,

on bo zaslišal še mene in bo zaklical: Štefan Lavtar, kje si? (*Tu se zgrozi sam nad seboj, dah mu zastane, ne upa si dati odgovora, ustne mu trepetaje zamolklo ponovijo*): Štefan Lavtar, kje si? (*Premolk.*) Ah, pustiva ta razgovor, pustiva te reči, saj je vse dobro, saj je vse prav. Jaz ne bom zdaj nobene reči več premišljal, jaz bom zdaj samo še pil. Veš, včasih sva si bila midva z Bogom precej dobra, potem, pozneje, je prišlo pa vse navzkriž. Saj jaz prav za prav ne vem, po kaj sem prišel na svet. Morda mi je Bog nekoč dejal: Štefan Lavtar, to si ti, jaz te postavljam za generalnega revizorja mojega sveta, tukajle imaš dekret, vzemi svoje stvari, nemudoma odpotuj, podjetje, se mi zdi, je pred konkurzom, preglej račune, nikomur ne glej skozi prste in pošlji mi vse direktorje in vse kasirje pred tribunal. Jaz pa nisem šel, tukajle sedim in duša mi gori kakor špirit in jaz ne vem več, kdo sem. Ali si ti, Štefan Lavtar? — Jaz nisem. — Ali si ti? — Jaz tudi nisem. — Ampak pred Bogom se ne boš tajil, Bog ve tvoj začetek in konec, Bog te kliče pred tribunal. — Jaz pa bom dejal: Kje pa imaš priče, da sem to res jaz? Kje si me pa upaš prijemati za besedo? Odkod pa veš, da Štefan Lavtar ni bil kakšen lopov in razbojnik, ki je pobegnil v Ameriko, meni pa je obesil na grbo samo svoje proklete ime? Kdo pa si je izvolil tega prokletega Štefana Lavtarja, kdo si ga je pa zaželel? Jaz si ga nisem in jaz ne bom dajal odgovora zanj. Tako mu bom povedal in med nama bo mir besedi in jaz ne bom nič več razmišljal in bom samo še pil.

Človek v karirastih pumparicah: Samo če le ni vse skupaj spet samo pravljica. S tisto zadevo o peklenškem stroju maja meseca, ki si me bil speljal vanjo, bi se bil jaz kmalu neznansko blamiral. Ne vem, kakšen hudič je s teboj. Vsaki tvoji besedi mora človek posebej gledati na zobe.

Ažbar: Kaj? Ne verjameš? Ampak bedak si, če ne verjameš. Poslušaj vendar!

Pijani človek: He, na fronti, to je bilo kaj. Schuss frei! — Takšne reči so zame. In Hauptmann je rekel: Fantje, tukajle imate rum, pijte, kolikor vam duša da. In mi smo pili, ti rečem, pili smo, da nas je hudič jemal. Veš, v takšnih pločevinastih kantah so nam ga nosili, kakršne so imeli v mirnem času za kolomaz in za petrolej. Bilo je ruma, ti rečem, da smo do kolen gazili po njem. — Po rumu do kolen? Kakšne norosti pa blebetaš? — No, saj ne pravim, da smo ravno po rumu gazili do kolen, ampak lahko mi verjameš, da smo sam bog ve po čem gazili do kolen. In ruma smo imeli na razpolago, ali razumeš, kaj se to pravi, v takšnih velikih kantah za petrolej. To ti povem, v takšnihle curkih je lilo od miz. — Od miz? Pojdi med babe s svojimi čenčami. Kdo ti bo neki verjel take nore reči! V strelskih jarkih da je lilo od miz! — Saj ne mislim dobesedno, da je lilo od miz, to se pač tako reče. Jaz pravim tako samo zato, ker je na svetu najbolj lepo, kadar teče od miz. Ampak kaj mi hudiča venomer grizeš besedo? Ali si ti kakšen kolega? Kaj mi res ne moreš privoščiti, da se malo

izblebetam? Kaj ne vidiš, idiot, da mi cel Gavri-zankar na srcu leži. Jaz te vprašam, ali si ti kakšen kolega? Malka, s tem človekom jaz ne bom več skupaj sedel pa ne bom. Vrzi ga ven, Malka, ti rečem. Ali pa stražnika pokliči. Hej, gospod stražnik, gospod stražnik! (*Zamahne z roko, resignira.*) In če pomislim, s to proklete dušo sem jaz menda pil tri dni in tri noči. (*Glava mu klone na mizo. Najbrž je zaspal.*)

Ažbar: Torej drži. Ampak to ti rečem, nikar nič ne odlašaj. Sicer se ti hudič potuhne, kakor se je še zmerom. Ti zdajle kar lepo vstani in pojdi in to ti rečem, postrv ti ne uide. Kaj postrv, kdo bo tukaj govoril o postrvih! Ščuka, razumeš, kaj se to pravi, ščuka! (*Si mane roke.*) Lampar je vendar tolikšna živina, iz tega bo nastal škandal.

Človek v karirastih pumparicah (*ki si je bil med pomenkom nekaj notiral v beležnico, vstaja*): Ne vem, kaj bi človek dejal. Tvoj nos zmerom malo preveč po šnopsu smrdi, prijatelj Ažbar, da bi znal kdaj zavohati pravo sled.

Ažbar (*malo užaljen*): Pa pusti hudiča, če ne verjameš. Ampak bedak bi bil, če bi pustil, razumeš. Ali hočeš mar, da ti kdo drug to klobaso pred nosom sne? Če bi bil jaz na tvojem mestu in bi mi nekdo prinesel takšnih novic, kakor sem ti jih jaz — veš kaj, toliko grd pa ne bi bil, da ne bi naročil še enega piva. (*Ziblje v roki prazen vrček.*)

Človek v karirastih pumparicah: To pa le kar lepo pusti, Ažbar, za zdaj je pa že zadosti. Malka, plačat. Ampak to ti rečem, Ažbar, če si me potegnil, potem bova midva o prvi priliki ali pa nepriliki potegnila črto pod račun.

Natakarica (*pride, privleče računski blok na dan*): Štiri so, kajne, gospod Gaber? Prej dve pa zdaj dve. Štirikrat pet, dvajset vse skupaj.

Človek v karirastih pumparicah: Dvajset, dobro. Pa kar zraven zapiši, bova že poračunala. Ali greva?

Ažbar: Jaz bom tukaj še malo pri gospodu Lavtarju ostal.

Človek v karirastih pumparicah: Pa zбоgom. Na svidenje, Ažbar. (*Gre.*)

Ažbar: Živio. Pa dobro opravi! Le potipaj ga, hudiča, da si bo zapomnil. (*Zapre vrata za njim, prisede k pijanemu človeku, ga stresa za rame.*) Gospod Lavtar, ali ste ga snoči še dolgo držali? Kam ste pa šli od Mačka?

Natakarica: Saj res, zbudite ga vendar in ga peljite domov.

Ažbar: Jaz sem vas pa potem še celo uro iskal okrog. Kam ste pa res hudiča šli? (*Natakarici.*) Le počakajte, jaz ga bom že zbudil, potem bo pa še dal za kakšen frakelj. Ta človek rad da, jaz ga dobro poznam.

Natakarica: Kaj bo revež dajal, ko je čisto suh. Pravkar je zadnje groše pometel iz žepa. Ampak domov ga spravite, domov.

Ažbar: Hudiča, da je že suh? Snoči je pa pri Mačku še tako za pijačo dajal. (*Vstane od njega.*) Eh, pa naj spi, siromak. (*Ga še enkrat lopne po rami. Na ves glas.*) Zbogom, gospod Lavtar. Adijo, Malka.

(Ažbar gre. Za hip je v gostilni tišina in mir. Polagoma se pijani človek zgane, odpre oči, se topo, bebasto ogleduje, pa ne prepozna ne kraja ne stvari. Nazadnje ugleda natakarico.)

Pijani človek (*čisto disociiran*): Oprostite, gospod sprevodnik, kako pa to, da se je vagon tako izpraznil? (*Se ogleduje v zrak.*) Ha, pa tale dežnik je nekdo pozabil. Dežnik in pa mene. Ampak nikar ne bodi v skrbeh, kolega dežnik, na zadnji postaji naju bodo oba spravili v shrambo za izgubljene stvari. — Oprostite, gospod sprevodnik, katera

postaja pa pride zdaj? (*Tišina, potem udari po mizi.*) Kaj, nobenega odgovora? Mar jaz ne smem vedeti, kam me peljete? (*Plane na noge, zakriči.*) To je kriminal! To je kriminal! (*Sede, se skesa, se rahlo nasmehne.*) Ah, ne, saj nisem tako mislil. Na vsako moje besedo ni treba precej obupati. Tako hudo nisem mislil. Ne, saj to ni kriminal. (*Dobrohotno, tolažeče.*) Vse skupaj je samo škandal. Samo škandal.

(Oder se stemni.)

Leonhard Frank:

D v e m a t e r i

Čakalnica doktorja Kronerja je bila pomanjkljivo pa tudi neokusno opremljena z nekaj pohištva, ki je bilo na prvi pogled videti elegantno.

Zgodaj zjutraj neko nedeljo v avgustu je sedela Johana v enem zeleno-rožnih damastnih foteljev. Zrak v sobi je bil zatohlo soparen. Na spuščene žaluzije je pripekalo solnce. V pramenih, ki so silili skozi razpore, je plesal prah.

Johanina obleka je bila elegantna in nekoliko obnošena. Njeni lasje so bili rdečkasto pobarvani, ustnice in veke lahno našminkane. Še zelo mladostni obraz je bil videti izživiljen. K nekoliko poševnim ustom sta se stekali dve gubi. Kadar je desno polovico obraza spreletelo nervozno drgetanje, je zamižala.

Johana je potovala vso noč in se odpeljala s postaje takoj k doktorju, mimo svoje domače hiše, ki je bila odšla iz nje proti očetovi volji.

Sedela je nepremično, s tankimi rokami na naslonih. Premišljala je, da je kot majhen otrok, zavita v volneno odejo, prebila mnogo zimskih popoldnevov na balkonu in s premrlimi, otrplimi prsti zapisovala številke tramvajskih voz ter tako nadzirala, kolikokrat so posamezni vozovi pripekljali mimo. Nad vsemi vozovi je imela oblast. Spominja se, da je vsakikrat odnesel prvenstvo voz številka 92.

Videla je majhno branjarijo, v kateri je na poti v šolo s torbo na hrbtu, s stalnim nemirom in strahom v srcu zaradi nerešenih računskih nalog, leta in leta vsako jutro kupovala jabolka za zajtrk.

Obraz ji je zadrhtel: spet je čutila težko slabost nad želodcem. Na hodniku so se zaloputnila vrata. Doktor je bil pri jutrnji toaleti. Ko je pacientka ob nenavadno zgodnji uri prišla, je še spal.

Johana se ni genila. Bila je videti tako neprižadeta, kakor da so pevko Johano vsi njeni doživljaji zadnjih treh let neprestano in popolnoma vdano tirali proti tej čakalnici ter jo posadili v ta zeleno-rožni fotelj.

Kadarkoli je le za hip pomislila na ta tri leta razbitih iluzij, na neusmiljeno borbo za vloge, ki je bilo zanjo treba nasilne brezobzirnosti, katere Johana ni imela, na zmes idealiziranega pohlepa, zavisti in zlaganega patosa, ki se je v njih zatohlosti izgubila vsaka neposrednost, moč in pristnost slehernega čuvstva — kadarkoli je pomislila na vse to, se ji je nebo v ustih posušilo.

Kakor je Johana sedela tu in gledala topo predse, je bila podobna ženski, ki je s težkim trudom

in žrtvami odpotovala v daljno deželo, da poišče dragega ji sorodnika, pa se je zdaj spet vrnila domov, ne da bi ga bila našla.

Služkinja, ki je bila samo napol oblečena in še nepočesana, ko je odpirala Johani vrata, je stopila v čakalnico in dvignila žaluzije. Johani se je zdelo, da čuti, kako ji slepeča svetloba vrta mozolje v lica, opazila nekaj madežev na svojem krilu in jih pokrila z rokami.

Služkinja je pokazala Johani v ordinacijsko sobo. Smrad po karbolu je bušil vanjo. Okno že od prejšnjega dne ni bilo odprto. V stekleni omari so se blestele pincete in klešče. Opazovala je oguljeni stol za preiskovanje, ki ga je bil kupil doktor na starini.

Nehote je pogledala v ogledalo. Sedla je. Postala je spet, kakor da ji je vseeno. Muhe so brenčale na okenskih šipah.

Nenadoma je začutila, kako se zemeljska obla vrti. Velik, črn mrčes je priletel, blesteč inštrument je imel med perotni, ter presekal oblo na dvoje. Kipeč karbolski plin je brizgnil iz obeh polut, ki sta se pogrezali. Johana je poletela kvišku.

Doktor, plečat gospod debelih lic, svež in negovan, je vstopil. «Hopla!» Planil je k pisalni mizi in pomolel Johani nekaj pod nos.

Takoj se je domislila, kje je. «Hugo Mange mi je dal tole pismo s seboj.»

«Tak vendar se je oglasil!» Doktor je najprej odprl okno. Njegovo čelo se je med branjem nalahno nagubalo. Hugo Mange je bil njegov sošolec. Kakor kaže pismo, se je torej res popolnoma pogubil, kakor mu je zmerom prerokoval. To je spravilo doktorja v slabo voljo, hkrati pa mu je bilo tudi v majhno zadoščenje. Prebral je pismo vnovič.

Sveži jutrnji zrak je Johani prijal. Njene oči so bile zasolzene.

«Na pljučih ste bolni, kajne?» Njegov pogled jo je prebadal, dokler ni Johana zakašljala in prikimala.

«Torej na pljučih,» je dejal zadovoljen. «In koliko tednov ste nosni, draga moja?»

Tedaj se je ozrla skozi okno na velik napis: «Mesarija Johana Kipp.» «Nekako pred desetimi tedni sem prvič opazila. V gledališču sem se onesvestila. Potem mi je povedal zdravnik... Toda to vendar ne gre. Kar tako v negotovo. Ničesar nimam.»

«Da, da, stara reč! Koliko žensk je že sedelo takole pred menoj... No, in on, moj prijatelj Mange? Se ne mislita vzeti?»

«Oženjen je. Dva otroka ima. Njegova žena ga ima rada.»

Doktor je strmel in pomembno molčal. Oba sta nekaj hipov molčala. Potem je rekel doktor: «Prosim!» in pokazal na stol za preiskovanje.

Po preiskavi sta se dogovorila, da bo prihodnji dan izvršil na Johani majhno operacijo za zelo znižano nagrado.

«Vsekakor moram zahtevati, da mi plačate naprej. Gre za načelo. Saj prihajajo k meni tudi ženske, ki ne morejo plačati niti beliča, da veste. Kaj hočem! Nisem tak, da bi vas spet pošiljal proč... Bledi ste in vendar še tako mladi... Tako je z življenjem! Nekaj let zabave in veselja...»

(Tri leta, je pomislila Johana. In malo zabave, malo veselja.)

«... in potem je nenadoma vsega konec. No, drugače ste pa še popolnoma zdravi, razen tistega na pljučih... In otroka ne marate?» Tako brez misli je bil zgodaj zjutraj.

«O, pač!»

«Ah, takol!» je vzkliknil doktor, prikimal in tiho vzdihnil. Pičlo podpiran od sorodnikov, je bil končal svoje študije s težavo in se nato oženil z dekletom, ki ni imela ničesar in ki mu je v hudih časih študiranja z ljubeznijo in naklonjenostjo stala ob strani, kakor se je doktor rad izražal. O tem je zelo rad pripovedoval. Doktor kratkomalo ni mogel razumeti, kako moreš tako dekle pustiti potem na cedilu.

Ko je njegova žena zanosila in je s svojo malo prakso zaslužil jedva za najnujnejše, je sklenil, da bo obrnil sebi v prid svoj poseben talent, svojo «zanesljivo roko» za operativno odstranjevanje zaplodkov. Od takrat so njegovi dohodki naglo rasli. Nabavil si je manjkajoče pohištvo. Pogosto je vabil prijatelje k sebi. In doktorjev obraz je dobil potezo samozavesti in zadovoljstva. Njegova žena je vsak čas pričakovala popadkov.

Doktor je telefoniral nekemu sanatoriju, naročil za Johano operacijsko dvorano in sobo za osem dni. Očividno je bil prijatelj z ravnateljem sanatorija. Kajti poslovnemu pogovoru je sledilo nekaj privatnih dovtipov.

Medtem je izračunala Johana, da bo njenega denarja, če odbije nagrado za doktorja Kronerja, jedva še za operacijsko dvorano, najemnino sobe in za postranske neizogibne izdatke. «In potem?» Zamizala je.

Tudi po razgovoru je ostal doktor Kroner vder. Vzel je Johanino roko: «Z božjo pomočjo pojde vse po sreči. Le nič strahu, draga moja. Jutri ob tem času bo vse končano.» Potem je zaklenil denar, ki mu ga je bila dala Johana, v pisalno mizo.

Šla je počasi po cestah, tesno ob hišah, mimo vojašnice, dol k prekopu. Vojaki so kričali za njo skozi okna. Imeli so jo za vlačugo.

Johana že tri leta ni bila v domačem mestu. Tu, na teh cestah njenih otroških let, na cestah, polnih spominov, je nenadoma začutila, da je svoje življenje zapravila.

V nekaj urah bo operirana. Vse bo kakor prej. Tedaj jo je obšlo čuvstvo silne praznote. Z nosečnostjo je nastalo v nji nekaj, kar je njen odnos do sveta in življenja do temeljev spremenilo: živa, skrivnostna sila. V nekaj dneh je postala drugačen človek: kakor da je njeno naj-

pristnejše bistvo nenadoma našlo centrirano središče.

Nič se ne bi zmenila za očetovo ali kateregakoli človeka zaničevanje, ko bi ji bilo treba storiti samo korak do postelje, v kateri leži otrok, ki je bil rojen iz njenega telesa in krvi in ki ji je naložil najdražjo odgovornost na svetu!

Johana se je na moč zavedala, da bi to rastoče preprosto čuvstvo z dozoritvijo otroka v nji dozorelo.

Prišla je k mestnemu parku, v katerem se je kot otrok igrala. V njenem spominu je bil to najčudovitejši vrt na svetu. Zamizala je: vrtnice so širile nji dobro znani, malce bolni, a izredno sladki vonj, ki je predramil v nji čuvstva iz njene prve mladosti.

Okrog nje so kričali otroci, igrali so se z vrtavko in se lovili. Johana je prisedla k neki ženski, ob kateri je majhno dekletce vlivalo pesek v razne oblike.

Življenje bi bilo lahko tako dobro. Samo radi bi se morali imeti med seboj, gledati svoje otroke, kako se igrajo, in biti popolnoma preprosti. Nasprotno pa njeno življenje zadnjih let: provincialni tenorji in igravci, literatski pogovori po kavarnah vse noči, dim tobaka, nabrekli obrazi. Ob zori domov.

Tu pa je ostalo vse, kakor je bilo nekoč. Samo da so letali drugi otroci okrog ribnika, drugi otroci so spleтали verižice iz kostanjev.

Hrepenenje po svojem otroku je spreletelo Johano s pramočjo. Natanko je čutila, kako leži v nji s sklenjenimi ročicami in nožicami. Bilo je, kakor da se otrok huduje na svojo mater. Na čelu je imel veliko gubo, in ustne so bile krčevito stisnjene.

Zbežala je iz parka, prišla spet do hiše doktorja Kronerja. Dolgo je hodila pred hišo gor in dol v mučni neodločnosti, ali naj stopi k doktorju in odpove operacijo. «Odpovedati!» Nasmehnila se je grenko.

Doktor Kroner je sedel za pisalno mizo in zapisoval dohodke in terjatve, od časa do časa srknil šilce likerja in kadil havano.

«Samo v hišo mi je treba stopiti in odpovedati operacijo. Potem bom dobila otroka. Punčko! Mojo majceno punčko!... In potem?»

«Jaz sem vselej napravil izpite. Toda Hugo Mange je bil brez dvoma bistroumnejši. Kar je res, je res! Kaže pa, da se je popolnoma zapustil. In zdaj je pahnil še tega dekleta v nesrečo.» Doktor se je obrnil in pobožal napeti život svoje žene, ki je polagala paciense.

Odkar je gospa Kronerjeva pričakovala otroka, je bila ta igra njen poglaviti posel. Mogla je položiti sto paciense drugo za drugo, ne da bi jo utrudilo, in se je vselej znova veselila, kadar so ji karte potrdile, da bo imel otrok modre oči kakor doktor Kroner.

V kuhinji je sedela služkinja, pletla nogavice za svojo balo in mimogrede pisala pismo svojemu ženinu. Zelo tiho in mirno je bilo v stanovanju.

Nenadoma je gospa Kronerjeva zakričala. Karte so ji padle iz roke. Kakor da se ji je vse telo razparalo. Natanko je začutila, da se je v nji nekaj pretrgalo na dvoje. Takoj nato je odtekla voda. Doktor je telefoniral nekemu tovarišu. Služkinja je pohitela k babici.

Kadar jo je spreletel popadek, je gospa Kronerjeva zadržala sapo, da bi ublažila bolečino.

Doktor je privezal na vznožje postelje vrv ter ji jo dal v roko. Popadke naj izrabi sebi v prid, je dejal; kadar jo zgrabi, naj potegne za vrv in se še močneje napne. S tem bo otroka hitreje iztisnila na prosto.

Gospa Kronerjeva je poskušala in kričala. Vse telo je drgetalo v krčih. Besneča bolečina v telesu je suvala in trgala in parala in gnetla. Srce je razbijalo kot črpalka. Oči so izstopile. Dih kakor da bo zdaj zdaj pošel. Znoj je lil.

Tako je torej vsakokrat, kadar se rodi otrok. Rajši bi bila pri tej priči mrtva.

«To je šele začetek. Pravi popadki se bodo javili šele zjutraj, kolikor se sploh da preračunati», je dejal tovariš doktorju Kronerju. Drugače pa je vse v najlepšem redu. Otrokova glava leži v odprtini maternice.

Johana je bila odšla v sanatorij. Ves popoldan in ves večer je preživela na prostem, da je tako prihranila najemnino za en dan. Bila je iz sebe in vsa oslabela. Želela si je kakršnekoli katastrofe.

Dve sestri sta vedli naslednje jutro Johano po dolgih hodnikih, po strmih polžjih stopnicah navzgor v operacijsko dvorano. Solnce je lilo v veliki, goli, belo prepleškani prostor, v katerem je močno dišalo po etru in jodoformu.

Zraven operacijskih nosil je stal majhen, debel zdravnik z veliko plešo. Že je držal v rokah masko z jodoformom.

Odkar je stopila Johana iz sobe, se ni prenehala smehljati. To se ji je zdela edina možnost, da bo lahko vse prenesla. Zaradi jedkega duha ji je postalo slabo. Zadnje dni je malo jedla, in to jutro

ni dobila zajtrka zaradi narkoze. Možnost, da bo v narkozi umrla, se ji je nenadoma tesno približala, in smrt se ji je zazdela čudovita. Tako bi bilo vse poravnano.

Sestri sta naglo odstranili tisto malo oblačil, ki jih je imela Johana na sebi. Debeli zdravnik je ogledoval Johano in se pri tem dalje pogovarjal s sestrami.

Doktor Kroner, v operacijskem plašču iz gumija, je prihitel v sobo, za njim asistent. Pogovor je utihnil. «Vse v redu?» Doktor Kroner si je nataknil gumaste rokavice.

«Imate umetne zobe?... No, potem štejte počasi za menoj: ena... dve... tri... štiri...» Debeli zdravnik je položil masko na Johaniin obraz, prijel njeno roko in štel utripe.

«Štejt!»
«... sedem... osem... O, kako nebeško... beško čuvstvo!»

Doktor Kroner je izvlekel maternico, jo podržal, odprl previdno njeno ustje, šel vanjo z nožem ter s štirimi spretnimi rezi razčetril za plodek.

Delal je naglo in brezskrbno dalje. «Pa smo pri kraju! Masko proč!» S čela je lil znoj.

Vse skupaj je trajalo deset minut.

Ko so Johano dvignili z mize, je planil doktor Kroner zasopel k telefonu.

Njegova žena je rodila fantka.

Sestri in tovariši so se zgrnili okrog njega in mu čestitali. Njegov znojni obraz je žarel.

Dva bolniška strežaja v belih haljah sta odnesla še nezvestno Johano v sobo in jo položila na posteljo.

(Prevedel Mile Klopčič.)

Anton Ingolič:

Lesena noga

1.

«Vidite, Jera... saj tako vam je ime, če se ne motim?»

«Da! Jera Kanc se pišem.»

«Jera, tu so torej predalniki s steklenicami in kozarci, tu omara za pivo, tu miza za umivanje in tu je še nekaj. Ali ste že videli kaj takega?»

«Še nikoli, gospod!»

«Vidite, to je priprava za izdiranje zamaškov! Dajte tam z omare steklenico piva, pa boste videli!»

Medtem ko je Jera, močna in ko pitan vol rejena tridesetletna ženska, segla z desnico v omaro, je gostilničar Jarc, čokat in v lica zabuhel petdesetletnik, napenjal svoje male sive, v mašti plavajoče oči, da bi bolje videl, kako se je Jeri napela tanka bluza in so se pokazale njene prsi, obilne in napete.

«Tu, gospod!»

Jarčeve oči pa so še vedno ležale na vzboklinah, katerih bližina je tako dobro dela njegovemu z mastjo in mesom rejenemu telesu.

«Torej Jera vam je ime?»

«Da, gospod. Jera Kanc, kakor sem rekla.»

«Tako, tako...»

Šele čez čas je opazil steklenico.

«Kaj sva že hotela?»

«Zaradi zamaškov, gospod.»

«A, že vem... Dajte jo sem in glejte, kako je treba. Glejte, z levico primete steklenico in jo vtaknete v tole reč.»

Jarcu so se roke tresle, ker se ga je Jera, ki je s pozornostjo gledala njegovo početje, tiščala s svojimi prsi. S težavo je pripravil steklenico.

«Vidite, sedaj pa primete z desnico za tale ročaj, ga potisnete navzdol, in zamašek je zunaj!»

Toda ko se je uprl na ročaj, je zahreščalo, in steklenici je odletel vrat.

«O, gospod, s tem pa ne bo nič», se je Jera zasmejala.

«Vidite, človek mora biti pri tem delu zelo, zelo oprezen. Pa dajte drugo!»

Jera je spet segla na omaro in Jarčeve oči so se splazile z njenih prsi na njene močne boke.

Tedaj se je Jarc razkoračil, previdno porazdelil težo svojega telesa na obe nogi, vtaknil levico v hlačni žep, palec in kazalec desnice pa oslinil in si zavihal desni konec svojih rdečkastih brk, potem je vtaknil desnico v žep in si z levico zavihal še levi konec.

To je bil vselej znak, da je nova natakarcica sprejeta.

Da bi ne zdrobil še druge steklenice, je dejal, naj Jera kar sama poizkusi. In posrečilo se ji je.

«No, sedaj vidim, Jera, da ste sposobni za mojo gostilno, čeprav ste prišli iz vasi. Torej sprejeti

stel! Kar se tiče plače, pa se še domeniva. Sedaj pa izprazniva to razbito steklenico!»

Ko sta izpila pivo, jo je potrepljal s svojo masno roko po močnih plečih in se skušal nasmejniti:

«Ti si torej Jera, jaz pa sem Jurij!»

In razumela sta se.

Potem so začeli prihajati ljudje iz mesta od jutrnje maše. Jarc jih je pozdravljali. Jera jim je stregla.

«Že spet imaš novo?»

«Saj veste, kako je pri meni tu na robu mesta. Treba je izobrazene in poštene deklince.»

«Seveda, seveda...»

Jera je tekala iz sobe v kuhinjo, v klet in na dvorišče.

Zadovoljna je bila. Tu ob mestu je res živo. In gospodar? No, tega je navajena! Mogoče pa je celo vdovec ali samec...

Ko so prišli že vsi od maše in je v gostilni sedelo samo nekaj gostov, je prišepala do gostilne «Pri pečeni goski» stara, osivela in v dve gube sključena ženska v temni ponošeni obleki. Deček, ki je šel ob njej, jo je že ves čas nadlegoval.

«Mama, sedaj pa res moram h Kovačevemu zaradi naloge.»

Ženska mu je še nekaj časa prigovarjala, naj gre z njo domov, končno pa mu je vendar dovolila, da je šel:

«Pa pojdi, Ivan, in mu pokaži nalogo!»

Deček je počasi odšel. Toda ko je prišel za ovinek, se je spustil v dir do reke, kjer ga je čakala tropa predmestnih paglavcev.

Ženska pa je počasi prišepala do vežnih vrat, jih s trudom odprla in se poganjala skozi vežo, ki je bila s cementom tlakovana. Teda je v enakih presledkih udarjalo na cement in zamolklo odmevalo po dolgi ozki veži. Šele ko se je ženska ustavila pred kuhinjskimi vrati, je bilo v veži spet tiho in je bilo čuti slab, skoraj jecljajoč glas:

«Katra, prinesi mi kavo.»

In spet je štorljalo in odmevalo po veži, dokler se ženska ni mukoma spravila na stol in čakale kave.

Prav tedaj pa je s ceste zadonela vojaška koračnica.

Jera je planila iz sobe, da bi s praga videla vojake in slišala svojo najljubšo godbo. Toda preden je dospela na prag, je zadela ob nekaj trdega, da se je opotekla in skoraj padla. Ko se je vzravala, je opazila ob sebi na tleh staro žensko, ki je s svojo črno leseno nogo skušala najti v cementnem tlaku kako vdrtino, da bi se vanjo uprla in vstala. Toda lesena noga, ki je imela na koncu majhno glavico, se je izmuznila iz vdrtine, in ženska je spet padla. Hipoma se je Jeri zazdela ta suha, majhna ženska z okroglo, črno pobarvano leseno nogo, ki se je v višini kolena razširila v ogromno črno bulo, tako smešna, da se je na glas zasmejala Jarcu, ki je prav tedaj stopil v vežo:

«Čuj, Jurij, kdo je ta ženska?»

Jarc se je naglo okrenil nazaj v gostilniško sobo in je komaj utegnil izpregovoriti:

«Jera, pomagaj gospodinji na stol!»

2.

Jera je ležala v sobi z dvema oknom na cesto. V obraz je bila bleda in shujšana; oči so ji bile motne in ustnice brez barve. Včasih je pogledala na otročička ob sebi in se nasmejnila. Otročiček je bil še ves rdeč in je imel še sluzasto in zgrbančeno kožo, oči so ga ščemele in je še zdaj pa zdaj zajokal.

Čez čas je vstopila debela babica s škaфом tople vode. Vzela je otroka, ga okopala in položila nazaj k Jeri, ki je medtem zaspala. Babica je odnesla škafo v kuhinjo in odšla po ozkih in strmih stopnicah v majhno, temno in zatohlo podstrešno sobico. Ko so se ji oči privadile mraku, je zagledala na postelji suh, koščen obraz z vdrtimi očmi in skoraj belimi lasmi.

«Kako je, gospa?»

«A, ti si tu, Boštjanka?»

«Pot je tako nanesla, pa sem si rekla, da se oglasim pri vas. Slišala sem, da ste zadnje čase slabi.»

«O, že od pomladi ležim. Tako slaba sem, da ne morem niti za pol ure ostati pokonci. Boštjanka, sedi sem! Glej, tu je...» Ženska je iskala nečesa na mizi, a ko ni našla, se je spet okrenila k Boštjanki: «Poklič, Jero, da ti prinese vina.»

«Saj se ne mudi, gospa. Bom že spodaj dobila. Sicer pa moram itak iti.»

«Čakaj, posedi malo pri meni! Ves dan sem sama. Prej je vsaj Ivan prihajal, a sedaj še njega ni.»

«Jarc mi je pravil, da ga je poslal prejšnji teden na počitnice k svojemu bratu.»

«Res? Pa mi nihče ni nič povedal. Odkar je Katra zgoraj v vinogradih, sploh nič ne zvem, kaj se godi v naši hiši. A, na počitnice je šel? No, saj je prav. Zasluži si jih. Priden fant je in rad se uči.»

Boštjanka je posedela še nekaj časa in poslušala tožbe Jarčeve žene; ko je spoznala, da res ne ve, kaj se godi v hiši, se je vrnila v Jerino sobo.

«Ali stare še ni konec?»

To so bile prve Jerine besede po težkem porodu, ki ga je prestala pred nekaj urami.

«Je še ni. Najbrže jo brani smrti njena lesena noga.»

Popoldan je prišel še Jarc k Jerini postelji, pogledal samo mimogrede otroka in Jero — taki prizori so mu bili odvratni — in se okrenil k Boštjanki:

«Ali je zdrav?»

«Zdrav pa, zdrav! Pravi Jarc!»

Jarca je zaskrbelo:

«Boštjanka, kaj naj počnemo z njim?»

Boštjanka se je zvijala nekaj časa, nazadnje pa le povedala, da pozna neko žensko, ki bi ga vzela v rejo.

Čez teden dni je prišla Boštjanka po otroka in Jera je vstala.

A Jarc je bil še vedno nejevoljen. Pri vsaki je šlo tako gladko. Ko se je pokazalo, je prišla Boštjanka in odpravila. Čez dan ali dva pa je vrnil natakariči knjigo in si poiskal drugo. Toda pri Jeri ni bilo vsa leta nič. Ko mu je pred mesecem ali kaj povedala, pa je bilo prepozno. Saj Jero bi še obdržal kakšno leto, čeprav je postala nekam preveč domača, a je vendar ženska, kakršne še ni imel, toda kaj hoče z otrokom, z živim in, kakor pravi Boštjanka, zdravim otrokom? V hiši ga ne more imeti, da bi pa plačeval zanj, se mu zdi škoda denarja. Jarc res ni mogel biti zadovoljen z Jero, posebno ker je že skoraj ves mesec moral spati sam. Najrajši bi jo odslovil in si poiskal drugo.

Tisti dan, ko je Jera vstala in se lotila umivanja in pospravljanja, se je kar izgubil iz sobe.

Jera je pomivala umazane kozarce, jih brisala in se jezila na brisačo, na Jarca in goste, najbolj pa na Jarčevo ženo, ki je še vedno ležala zgoraj nad gostilniško sobo. Že zadnje tedne je čutila, kako se je Jarc izogiblje, kakor bi se je bil naveličal. O, Jera bi se že postavila, ko bi ne živela še njegova žena. Saj je vendar zadnja leta Jera prava gospodinja, saj ona ukazuje hlapcu, dekli in kuharici, saj si ona deli posteljo z Jarcem! Toda od časa do časa stara vendar vstane in tako razbija s svojo leseno nogo zgoraj nad Jerino glavo, da mora Jera uvideti, da vendar še ni prava gospodinja in krčmarica «Pri pečeni goski» in tako dolgo ne bo, dokler bo tista prekleta lesena noga rogovilila po hiši. Nekajkrat se ji je sicer posrečilo, da se je na večer, ko je Katra gospodinji odpela nogo in jo prislonila v kot, priplazila natihoma v gospodinjinino sobo, izmaknila nogo in jo vrgla v drvarnico med drva. Tedaj je imela nekaj časa mir. Toda vedno se je našel kak vrag, ki je nogo iztaknil in jo spet privezal gospodinji.

Ni še minil teden, odkar je Jera vstala, ko je neki večer planila Boštjanka v gostilno:

«Jera, pojdi hitro z menoj, če hočeš videti svojega otroka še živega! Jezus, saj bo vsak čas umrl. Takšno vročino ima in tako težko sapo!»

Jera je zakričala in stekla z Boštjanko.

Jarc pa je stopil k omarici z likerji in si nalil pet kozarcev najboljšega.

Tisti dan, ko so pokopali Jerinega otroka, se je Jarc odpeljal v vinograd pokušat novo vino, hlapca, deklo in Katro pa je Jera odpravila od hiše, da je lahko bila ves popoldan sama doma.

Ko se je tisti dan proti večeru Ivan vrnil s potepa, je odšel najprej v podstrešno sobico in kričal že na stopnicah:

«Mama, danes sem zopet znall!»

A v sobi je bilo temno in čisto tiho.

«Čuj, mama, danes sem znal. Daj mi dinar!»

A vse je bilo tiho.

Ivan je postal nestrpen. Vsak dan je prihajal sem k materi, ji rekel, da je znal, in dobil zato dinar, ki ga je že drugi dan zapravil za cigarete.

«Ali čuješ, danes sem imenitno znall!»

Ko ni bilo glasu, je stopil k postelji in zgrabil mater za roko, da bi jo zbudil, če spi. Tedaj pa je zagledal njen smrtno blede obraz, velike na stežaj odprte oči in penasta usta in v roko ga je zazeblu od materine mrzle in trde roke.

Od strahu in groze je stekel iz sobe in brezumno kričal ves večer.

Ko so jo umili in preoblekli, so ji odpeli tudi leseno nogo. Boštjanka jo je postavila v kot za peč in se zasmejala:

«Ta pa naj le tu ostane, z njo itak ne more v nebesa.»

Jarčeva žena je ležala že na mrtvaškem odru, ko je vstopila Jera in vprašala:

«Ste ji nogo pustili?»

«Zakaj le? Tam jo imaš v kotu, toliko drv bo že dala, da boš lahko z njimi nocoj Jurju skuhalo čaja», se je zasmejal hlapec.

Jera je prebledela od jeze. Ali se res ne bo mogla rešiti te preklete noge?»

«Čuj, Katra, vzemi jo in jo vrzi v drvarnico», je zavpila nad Katro. (Konec prihodnjic.)

N a o k n u

Okna — hišni izdajalci.

Ugasnile so zimske peči in okna so se na stežaj odprla. Dih pomladi je priplul v sobo in razvedril duše. Ljudje so se prikazali na oknih.

Ni ga človeka, ki bi stopal po ulici, pa bi se ne ozrl po njih. Moški, ženske in otroci na oknih vzbujajo od nekdanj radovednost tistih, ki hodijo mimo. In večkrat se nam zgodi, kadar vidimo koga na oknu, da se vprašamo: «Kaj neki misli?» Včasih smo še veliko bolj radovedni in se ozremo kar po večkrat, da vidimo človeka, ki sloni na oknu. Veliko ljudi stoji ob oknu kar tako, zaradi čistega zraka, ali pa da gledajo življenje na ulici. Mnoge mlade ženske in mladi ljudje stojijo tudi

Vesele tovarišice na oknu.

Nekaj smešnega sta zagledala.

zato ob oknu, ker nekoga pričakujejo ali pa ker koke-tirajo s kom na sosednem oknu. Nekaj je vsekakor, kar ljudi vleče k oknu. Nekaterim psihologom, ki nimajo drugega opravka, se je zdelo vredno razmišljati o tem in primerjati izraze raznih oseb, ki slone na oknih, pa so krstili okno za »hišnega izdajalca«. In res je, če se človek malo poglobi v to, bo videl, da se ljudem na oknu skoraj vidi v dušo.

Naše slike nam jasno ilustrirajo psihologijo ljudi na oknu. Spričo njih bi nam morda ne bilo treba pisati nobenega komentarja, ali če hočemo potrditi besede tistih psihologov, da so okna »hišni izdajalci«, moramo omeniti nekaj okoliščin, ki so prav značilne.

O oknu, izza katerega se vidijo konture dveh zaljubljenec, ne bomo govorili. Tukaj je okno očiten izdajalec. Ali zamislite si samo tole sliko: vi greste po ulici, pa zagledate na nekem oknu simpatično deklico. Še nasmehnili se niste, in že se je prikazala na oknu še ena gospodična, pa potem še ena in še ena, kar cela vojska. Njih smeh vas lahko čisto zmede, ali vi takoj spoznate, da so vse te gospodične tovarišice, ki so se zbrale na oknu in se zdaj kratkočasijo. Nič posebnega se vam ne zdi to, ali si pa lahko mislite, kakšen je pogled na te vesele tovarišice, če jih ne gledate z ulice, ampak iz sobe? Kar pogledajte našo sliko — pa se boste sladko nasmejali.

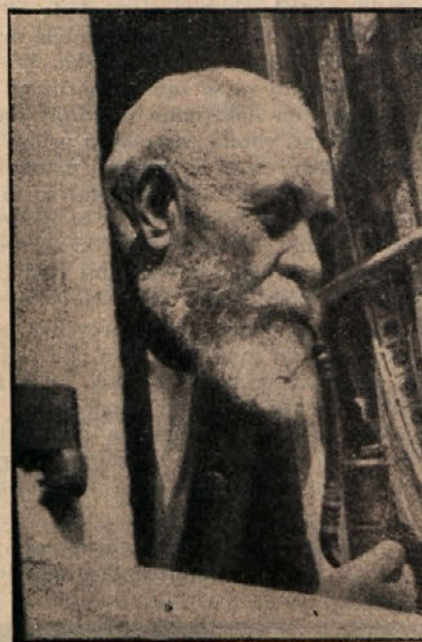

Ona pričakuje svojega moža.

Ljubezen pri oknu.

Zamislite si na primer starejšo gospo, ki pričakuje moža h kosilu. Kakor vidite, izdaja njen obraz nervoznost in nevoljo. Ali se vam ne zdi, da že pripravlja cel kup »prijaznih« besed, ki se bodo usule na ubogega moža? Toda... zdaj se prikaže on izza vogla in zavije

Starček čaka na vnučke.

k svoji hiši z več zavitki pod pazuko... »Ah, nič se mu ne zdi škoda denarja!« pravi sama pri sebi žena, gleda mrko izpod brega, oči pa se ji svetijo.

Ali pa pogledajte tega starčka... On ne čaka svoje žene in ne muči ga ljubosumnost. Davno že ga je to minilo. Vleče svojo pipo in ogleduje novi svet. Žena mu je že davno umrla, on pa ima edino veselje še s svojo pipo in vnučki, ki jih čaka na oknu, da pridejo iz šole.

Vidite torej, ljudje na oknih niso tisti kakor na ulici. Pogledajte jih natančneje in vedno boste zaslutili na njih obličju kakšno skrivno misel.

Pred nedavnim časom je ves svet iznenadila ustanovitev nove države Mandžukuo.

Mandžurija, ki je precej večja n. pr. od Francije, je imela sicer tudi doslej skoraj suvereno samoupravo. Nekdanja cesarska Kitajska se je kaj malo zmenila za rodno deželo svojih cesarjev, in ko je padla dinastija Mandžu, je vladal maršal Čang Tso Lin z absolutno oblastjo nad to blagoslovljeno deželo in ni pustil pekinški vladi, da bi nanj kakorkoli vplivala. Vzlic temu so bile med Mandžurijo in Kitajsko vedno nevidne, toda trdne vezi, kar se je posebno pokazalo v minilem desetletju, ko se je preselilo veliko število Kitajcev z juga v Mandžurijo. Ko so ubili Čang Tso Lina in je prišla Mandžurija pod centralno vladno, se ni pojavil proti temu v prebivalstvu prav noben odpor. Centralni vladi je bilo mogoče brez vsakršne ovire s pomočjo njenih svetovalcev v Mukdenu izvršiti svoj program, katerega najvažnejši točki sta bili odprava posebnih pravic za tujce in odprava ekonomske diktature tujih držav. Ali nespretna taktika pekinških Kitajcev, ki so hoteli brez vsakršnih ozirov izvesti svoj program, jih je pripravila najprej do oboroženega spopada s Sovjetsko Rusijo, ko je šlo za vprašanje vzhodnih kitajskih železnic, nakar so malo pozneje japonske čete zasedle Mandžurijo. Japoncem je precej olajšalo okupacijo Mandžurije tudi nenadno nezadovoljstvo v deželi. Veliko višjih mandžurskih uradnikov in veleposestnikov ni bilo zadovoljno z delovanjem in metodami centralne vlade v Pekingu. Oni so se bali, da bi jim njih bogate dežele ne oplenila že tako preveč obubožana stara Kitajska. Vsi ti strogo konservativni elementi so se zato borili na vso moč proti revolucionarnim doktrinom osrednje vlade in so se z veseljem odzvali vabilu cesarskega princa Pujia in njegovih svetovalcev, da bi se čimprej ustanovila nova in svobodna država Mandžukuo. Vendar so se pojavile ob ustanavljanju nove države velike in nepremagljive težave. Na vse strani raztresene čete, ki so prej tvorile provinco Mandžurijo, pokorno centralni vladi, so ojačili dobrovoljci vsake vrste, nakar so začele četovati.

Toda Japoncem ni nobena žrtev prevelika, zakaj oni žele za vsako ceno, da se nova država obdrži in okrepi. Neki veliki japonski državnik je rekel: «Glava in roke Japonske so na otokih, a srce in želodec sta v Mandžuriji.» Neznatne količine premoga na japonskih otokih zadostujejo komaj še za nekaj let zahtevam njih industrije. Zato je Japonska vkorakala v Mandžurijo, iz

Zadnji potomec dinastije Mandžu, Piju, sedanji predsednik Mandžukua.

katere je ne bo nihče več tako lahko pregnal. Premogokopi v Fušinu in Jantaju s svojimi 250.000 rudniki, rudniki pri Anšaju in druga neštevilna premogokopna ozemlja v Mandžuriji, ki sploh še dotaknjena niso, zagotavljajo japonski industriji bodočnost. Japonska je investirala v železnice in industrijska podjetja v Južni Mandžuriji milijarde in milijarde. Samo južnomandžurska železnica prinaša več ko 42 milijonov jenov čistega dobička na leto.

Zato so japonski diplomati zagrozili celo samemu Društvu narodov, da izstopijo iz njega, če se bo vtikalo v njih pravice in jim jih odrekalo.

A kako se počuti grešno prebivalstvo v svoji in «svobodni» državi Mandžukuo, to nikomur nič mar. Velikodušni Japonci so jim dali tudi regenta njegove krvi, in kaj hočejo več?...

Z desne proti levi: Kse Či Se, minister za vnanje reči; Fe Han Čing, minister za pravosodje; Čeng Hsiao Hsu, ministrski predsednik, in Čang Jen Čing, minister za zgradbe.

Otok Bali

Slike na čelu kažejo dve tipično lepi ženi z Balijske, skupino načičkanih moških in ženo z debelo smotko v ustih.

Blizu otoka Jave je manjši otok z imenom Bali, ki ga popisujejo potopisci kot konček sveta, kjer še vlada »zemeljski raj«. Otok je kakor Java vulkanskega značaja. Pokriva ga gosta šuma. Nikdar še ni človeška noga stopila v to neprodirno džunglo. Posebnost džungle na Baliju so nenavadne orhideje. Del ravnice ob morju zasajajo domačini z rižem. Gorski hudourniki napajajo ravan z vodo. Pogled na riževa polja je tako lep, da so poiskali domačini za svoje primorje pesniški naziv »Tanan Bali« — raj Balijske.

Na otoku živi 800.000 ljudi. Oni čuvajo šume in obdelujejo polja, ki so predvsem lastnina bogov. Otočanje so skromni in pravični ljudje. Njih bogovi bivajo na vrhovih sinjih gora, med nebom in zemljo. Njihovo je vse, v zraku, na zemlji in nad zemljo. Lepota bogov se najbolje obeležuje na dnevu in solncu. Zato sta dan in solnce njih največji božanstvi. Noč je vražjega izvora in predstavlja moč »butasov«, to je hudobnih duhov. Duhovi svetlobe so dobri in mislijo vedno na srečo ljudi. Črtiti ne znajo in jim je žal, kadar morajo koga kaznovati.

Brž ko pade mrak, zbeže bogovi svetlobe na brda, hudobni duhovi pa zavladajo nad otokom. Oboje, zemlja in zrak, sta polna »butasov«.

Ko se zmračí, položi gospodinja pred hišo list banane, pest riža in neko sladico s cvetjem in vodo. To je počastitev in hrana za demone, da se jim ni treba truditi v hišo in si iskati hrane. Da se »butasom« ni treba toliko truditi, prižge vljudna otočanka poleg jedi tudi svečo: naj si duhovi laže poiščejo svojo večerjo.

Kakor vsi primitivni narodi, tako mislijo tudi otočanje na Baliju, da noč nikomur nič dobrega ne prinaša. V strahu pred nočnimi duhovi so si začeli domačini graditi hiše. Ali ko so si jih zgradili, je bilo treba v njih napraviti ogenj, da bi podaljšali dan in pregnali moč zlih duhov. Za ogenj so kakor povsod drugod potrebovali drv, a ker so morali drva sekati v gozdu, so bili Balijski v veliki stiski. Bogovi svetlobe prihajajo podnevi zaradi vročine in soparice z vrhov v

primorje in primorske šume, kjer se hlade in uživajo lepote »raje Balijske«. Ko bi se šuma posekala, bi se bogovi preselili in ostali brez bivališča, »butasi« pa bi razširili svoje carstvo.

Zbralo se je več starcev, da bi rešili veliki problem naroda: kako bi Balijski sekali drva, bogovi pa bi mogli na morje. Treba je bilo, da je bil volk sit in koza cela. In balijski modrijani so sklenili, da bodo gozd sekali in se greli, na goličavah pa bi se gradile hišice z žrtvenikom, da bi ne bili bogovi, ki se nasele ondod, prikrajšani v svojih pravicah. Sklenili so tudi, da bodo pokladali bogu hrano na žrtvenik. In tako bo dobil bog svetlobe, kadar se bo spustil z brda, ne samo svojo vilo, ampak tudi potrebno hrano. Tokrat so pričeli Balijski obirati tudi sladke sadove s stebel, ki so bila božja lastnina. Da bi se bogovi ne srdili, so jim prinašali otočanje razne žrtve kot odškodnino za prikrajšano lastninsko pravico.

Vsako selo je urejeno po svoje, a ves otok se ravna po »adatu«: tako oni imenujejo pravo, ki se je rodilo iz običaja. Po »adatu« je vsako selo dolžno pomagati drugemu, a vsi morajo živeti v miru kakor pravi bratje.

Če kateri posestnik ne obdeluje zemlje, ki so mu jo bili odstopili bogovi, mu jo selski zbor odvzame in daruje drugemu. Bogovom se plačuje za zemljo neka vrsta najemnine, ki se jej pravi »upati«. Davek plačuje selo zato, da se dobe sredstva za žrtve bogovom. Če proda domačin kaj svojemu sosеду, mu da skoraj zastonj. Če pa proda komu v bližnjem kraju, mu ta plača nekaj več. Kitajec in Evropec pa morata dobro plačati.

V selski upravi so izbrane glave iz posameznih družin. Selski svet skrbi ponajveč za davke, za svetišča, za verske slovesnosti in za notranji red. Med »zunanje zadeve« sela spadajo odnosi s sosednimi seli, z glavarji otoka in s Kitajci in Holanci, pod katerih gospodstvom je otok Bali.

Žene na otoku Bali so zares lepe. Drže se dostojanstveno in sramežljivo. Fizično so dobro in skladno razvite. Oblačijo se v kitajsko svilo. Prsi so jim po večini gole. Žene se redno po dvakrat na dan kopljejo. Pri tem se prav skrbno masirajo in pudrajo po vsem životu z riževim moko. Zlasti pazijo na nohte na rokah in nogah. Mnoge žene si barvajo nohte z rdečo barvo.

Šibki spol ima na Baliju posebne pravice. Ženske se lahko gibljejo kjerkoli in kakorkoli, nihče jim ne brani. V mnogih selih se udeležujejo shodov in zborovanj z isto pravico kakor mošje. Ti divjaki so potem takem že davno rešili vprašanje ženske emancipacije. Celo več. Žena je lahko svečenica in zdravnica. Kopljejo se gole. Kadar se slečejo in stopijo v vodo, se moški oddalijo in jih ne gledajo.

Neoženjen moški na Baliju nima nobene socialne pravice, zato na otoku ni krize ženinov. Ženitnih posredovalcev ondi ni. Ženske vodijo vso trgovino na otoku, bodisi z lokavimi Kitajci ali pa z Arabci. Tudi finančne zadeve otoka vodijo one.

Na Baliu ženske niso koketne, ampak nasprotno, moški. Oni se oblačijo v pisana oblačila, si kodrajo lase, polirajo nohte na levi roki, nosijo razne okraske in jih sprejemajo na cesti ženske z največjim zadovoljstvom. Moški na ulici ne sme pogledati ženske. Ne sme niti poduhati parfuma ženske, ki gre mimo, a tja, kjer je sedela ženska, sme sesti šele čez dve minuti, potem ko ona vstane.

Posebna slovesnost je »smrtno slavlje«. Ženske stopijo v vrste in so oblečene v dragoceno svilo z zlatimi in srebrnimi okraski. Na glavah imajo cele grmade sadja, ki ga nesejo v svetišče kot darilo in žrtev bogovom. Posebni ljudje pazijo na red. Pred žrtvenikom ženske pokleknejo, odlože darila, svečeniki pa jim dajo vode, da si z njo umijejo čelo, usta in roke. Šele za ženskami se umivajo moški.

Nato se prikaže velikanski lik božanstva smrti, strašen na pogled, oblečen v belo haljo. Zenice se svetijo

iz globokih očesnih votlin. Zobje so tigrovi, a iz ust visi skoraj do tal volovski jezik, željan človeškega mesa. Božanstvo se malo okrene in s svojim strašnim jezikom kar naprej išče hrane za svojo večno lakoto. Skupina nagih mladeničev pleše okoli lika pijano in fanatično »ples smrti«. Preden zaplešejo, dobe vsi neke opojne pijače. Ko so že skoraj iz uma po pijači in plesu, ki mu Balijski pravijo »kris«, se vržejo mladeniči drug za drugim pred božanstvom na kolena in se zabadajo z zakrivljenim nožem v prsi.

Pri teh svetih plesih sodelujejo tudi ženske, ki pa ne prelivajo krvi. Ugotovljeno je, da imajo ženske v splošnem večje pravice od moških in da vlada na otoku Baliu tako imenovani patriarhalni sistem. Ženi je uspelo, da je kot mati družine in kot čuvarica hišne in plemenske tradicije obdržala večji del javnih in zasebnih poslov v svojih rokah.

L j u b e z n i , k i u b i j a j o

Dasi živimo v materialističnih časih, se vendar prav pogostoma zgodi, da se ženske in moški usmrte zaradi ljubezni. Kakšna ljubezen je to?

Ni ga skoraj dneva, da bi ne čitali v listih, da se je kdo »zaradi nesrečne ljubezni« ustreliš, zastrupil ali pa skočil v vodo. To ni nič novega. Ljudje so se ubijali »zaradi nesrečne ljubezni«, odkar svet pomni. Značilno pa je, da se v dandanašnji nesentimentalni dobi, v dobi krute in sirove resničnosti, ljudje še ubijajo zaradi čuvstev oziroma zaradi psihičnega stanja, ki je prav za prav velika paradoksnost dandanašnjih časov. Zato bi bilo vsekakor zanimivo, ko bi se moglo natančno odgovoriti na vprašanje: kakšna ljubezen je to, ki vodi v smrt?

Nobenega dvoma ni: so določna, ugotovljena mišljenja o tistih trenutkih, v katerih se človek odloči, da si vzame življenje, zato mislimo, da prejudiciramo te pojme z nekaterimi ekstravagantnimi izkustvi. Toda treba je pomisliti, da se dandanes ljubezen med moškim in žensko ne razlaga kakor nekdanj, mimo tega pa je tudi ljubezen sama danes ta dan drugačna. Zato je razumljivo, da se ta ugotovljena mišljenja o samomorilcih ne morejo v vsem podpreti s stvarnimi razlogi, ki pripravijo človeka do zločina.

Ne bomo omenjali posameznih primerov niti primerov, ki se odigravajo daleč od kontakta z resničnim civiliziranim življenjem. Zanje bi mogla veljati nekakšna splošna definicija, ki se nanaša tudi na izjemne primere: ljubezen je lahko smrtonosna bolečina, kadar se ne zdravi z ljubeznijo in kadar jame krvni nagon reagirati, ker ljubezni ni zadovoljeno. S tem hočemo reči, da se še nihče ni usmrtil samo zato, ker je videl kakšno žensko ali ker si jo je pozelel. Ako bi bilo to vzrok, potem bi bilo vsak dan na ulici vse polno samomorilcev, moških in ženskih. Ljubezen ni trenutno erotično vznemirjenje. Res je, da se to trenutno vznemirjenje lahko razvije tudi v ljubezen, celo v ljubezen, ki ubija, ampak za to so potrebne neposredne in pogoste vnanje sugestije, po tudi avtosugestija naše fiziološke strukture same. Da bi torej ljubezen v našem življenju zavzela funkcijo vzbujevalca, je potrebno, da pride človek najprej do nekakšnega stika s tistim, ki ga ima rad. Ta stik lahko doseže s pomočjo imaginacije, vnanje impresije in resničnega dotika. S pomočjo imaginacije se to zgodi tedaj, kadar n. pr. nedoraslo dekle sreča znanega gospoda ali ga pa vidi na sliki, pa se ji takoj porodi misel v glavi, da bi onadva mogla biti srečna zaljub-

ljenca. Ko razmišlja o tej namišljeni sreči, se ona kar zaljubi v svojega junaka in včasih tudi trpi zaradi njega. Ali ta ljubezen ni nevarna. Vselej se zgodi, da se o pravem času oglasi instinkt in deklica začne čutiti potrebo za nečim naravnostnejšim in resničnejšim. Če se pa ona seznani z moškim, ki jo prične, potem ko sta nekolikokrat govorila, zanimati, ki vzbudi njeno ženskost, njeno ničemurnost in nazadnje njen fiziološki nagon, ki še ni prebujen — potem se jame porajati tisto, kar zgame, razvname, tisto, čemur pravimo ljubezen. Seveda, če takoj vidi, da je moški, ki ga ljubi, ravnodušen za občutke, ki se v njej porajajo, in potemtakem nedostopen kakršnim koli večjim duševnim senzacijam, potem pride razočaranje in žalost. To pomeni, da se je ljubezen pojavila kot odsev zunanjega vtiska in ni mogla prevzeti človeške bitnosti, zato ker je zavest, ki še ni skaljena po erotiki, mogla reagirati. Toda če v krepkem stisku roke in v poljubu občutimo vrisk krvi in mladostnosti, potem se ljubezen pojavlja skoz orkan čudno mešanih želja in radosti kakor velikanski valovi življenja. In čudno, bolj ko okoli človeka pljuskajo ti valovi, bolj mu to godi. Tako postaja ljubezen polagoma potreba, navada, strast, tisto, brez česar ni mogoče biti. V takšnih ljubeznih se tudi porajajo trenutki, ki ubijajo. Oni se izkristalizirajo v misel na smrt, ki se porodi večkrat tedaj, kadar hipoma objame človeka občutek praznine in nesreče, ker je izgubil tisto, kar je ljubil in s čimer se je navadil živeti. Misel na smrt se porodi potem tudi iz občutka, da ne bo mogel živeti brez tistega, v katerem je gledal, pričakoval in ljubil vse svoje življenje. Včasih pa se porodi misel na smrt v ljubezni tudi kot izraz prenasíčenosti in dolgega časa.

Ko bi hoteli osvetliti vse te pojave, bi bila seveda potrebna obširna psihološka analiza posameznih primerov. Mislimo pa, da bo skrivnost ljubezni, ki ubija, prav tako razložila nenavadna reportaža francoske novinarke Titaineove, kateri je dalo nekaj zadnjih samoumorov v Evropi povod, da jih je začela iziskovati. Poslušajte, kaj pravi ona:

»Marcela Rounejeva, znana članica Francoske akademije in filmska igralka, je skočila nedavno v Seino. Skočila je skoraj napol naga in dolgo niso mogli najti njenega trupla. Uboga Marcela! Pripovedovali so o njej, da je presrečna žena, odkar je zapustila svojega moža, kakor hitro pa je šla k svojemu prijatelju, ki ga je oboževala, je postala nevrastenična. In po neki burno preživljeni noči je zbežala iz hiše in se pognala v Seino. Na njeni mizi so našli samo drobno pisemce:

„Umiram, da bi ne zblaznela, ker ne vem, koga ljubim: svojega prijatelja ali svojega moža.“

Drugi primer samoumora, ki se je tudi nedavno primeril v Parizu, je v zvezi s škandalom nekega znanega bankirja. Ko se je namreč njegova žena Manoula usmrtila, se je zvedelo, da jo je bankir vsako noč pretepal in šibal. Hkrati se je tudi zvedelo, da so bankirja prej ta dan prignali na policijo, ker so ga zalotili v nekem hotelu z neko 16letno deklico. Izprva je vse mislilo, da se je mlada Manoula usmrtila zato, ker jo je mož mučil in pretepal, ona pa je pustila kratko pismo, ki ga je Titaineova pozneje našla v spisih. To pismo slove:

«Grem prostovoljno v smrt, grem v smrt zato, ker sem zapravila ljubezen svojega moža. Če me je še malo rad imel, je to bilo samo zato, ker je hotel, da bi bila zadovoljna. Grem v smrt, da bi bil on srečen, ampak neka druga ga utegne storiti nesrečnega...»

Ekscentrična Baby Babenova umira pod poljubi tropskega pajka.

Za komentar temu pismu je Titaineova pripomnila v svojih zapiskih:

«Manoula se je usmrtila zaradi ljubezni... zato ker ni bila več tepena.»

In res, ugotovljeno je bilo, da je nje mož zadnje čase ni več pretepal kakor poprej.

Predlansko leto so našli v Bruslju dva mlada človeka, Jeana Milleja in Coletto Baillonova, v neki majhni

Iz nesrečne ljubezni...

Samomorilca Jean Mille in Coletta Baillonova v smrt-nem objemu.

sobici gola, otrpla, objeta. Oči so jima bile odprte, kakor bi zrle nekaj lepega v daljavi. Njuni trupli, ki sta še zaudarjali po strasti, sta bili že mrzli. Na majhni mizici je ležalo kratko pismo:

«Umirava, ker se ljubiva, pa ne moreva biti živa ve-komaj skupaj... Zadnje čase sva srečna in tako tudi umirava. Naj nama najini odpuste ta greh...»

Raztelesenje je dognalo, da sta užila večjo količino kokaina.

V Algiru so novembra meseca lanskega leta našli mrtvo v njeni sobi v hotelu bogato Angležinjo Baby Babenovo. Na njenih razgaljenih prsih je čepel velik tropski pajek. Najprej so mislili, da je to nesrečno naključje ali pa morda zločin, ko je pa policija odprla pismo, ki je ležalo na mizi, so vsi osupnili: Baby Babenova se je sama usmrtila.

«Zapustila sem moža zato, ker ga nisem več ljubila. Potlej sem se zaljubila v drugega moža, pa v tretjega, pa še v četrtega, in, moj Bog, vsi so bili enaki! Nobeden mi ni mogel dati nekaj res lepega in novega... Gabi se mi moja poslednja ljubezen in umiram, umiram pod poljubi te strašne zveri, ki sem jo dobila od človeka, ki je pred tremi nočmi poljubljal prav te prsi...»

Ta zadnji primer, ki ga omenja Titaineova, bi utegnil pobiti trditev, da se ljubezen zdravi z ljubeznijo, da se misel na smrt prežene z novimi strastmi. To velja samo za posebne primere. Sicer pa če se misel na smrt porodi tedaj, kadar objame človeka občutek praznote, slabosti ali prepričanja, da ne bo mogel živeti brez bitja, ki ga ljubi, pa ga nima več ali pa se mu je odtujil, tedaj mora biti človek samo pаметen in realen. Treba je namreč vedeti, da prinaša življenje pozabo največjih tragedij in da nesrečna ljubezen preneha razjedati dušo, brž ko človek pride v stik z drugim bitjem. Če pa to žali spomin nekdanjih radosti, potem je bolje stopiti v stik z resničnim, socialnim življenjem, ki šele odpre vrata mnogih in mnogih dotlej neznanih lepot in resnic.

V e r a u r o j e n c e v

Vera afriških plemen je še vedno najmanj znana stran «črnega kontinenta». Lahko se reče, da sta malikovalstvo in fetišizem z mohamedanstvom vred največja ovira napredka evropeizacije, krščanstva in civilizacije v Afriki.

Malikovalstvo spada v otroške pojave človeštva, ko so bili človeški možgani v večni zmedi med strahotami prirode in vesoljnim svetom. Človek še ni imel pravih pojmov o življenju in se je gubil v neodločnem hrepenjenju po obrambi pred višjimi silami. Pri vsem tem je imelo spanje svoj poseben pomen.

Afriški zamorci obožavajo vse: sonce, mesec, mavrico, grom, povodne konje, krokodile, leve, pantre, kačo piton in ptico marabu. Razen tega časte nekatera drevesa in ribe. Sveto drevo jim je baobab, v katerem bivajo gozdni duhovi. Zanje je vera v baobab nekaj tako svetega, da bo vsakdo poginil, kdor razžali to božanstvo malikovalstva.

Fetišistična plemena verujejo v razne reči: zanje je bog navaden, razbit kip, ki simbolizira kakšno višje bitje in v katerem bivajo duhovi dedov. Figure, tetovirane po telesu nekaterih zamorcev, pričajo o tej veri skozi cele rodove. Te vere nihče prav ne razume. Jasno je samo to, da so tetovirane figure precej podobne slikam starega Egipta.

Fetišistični svečeniki so v zapadni in osrednji Afriki vrhovna in zadnja avtoriteta. Njih beseda je sveta, njih vpliv velikanski. Oni napovedujejo bodočnost in posredujejo med bogom in človekom. Njih kraljestvo se razteza nad vsemi malikovalskimi in fetišističnimi plemeni. Njih moč je silna, a organizacija skrivnostna in dobro razvita. Oni grade svoja umazana svetišča, kamorkoli pridejo, in nobena ped zemlje ne uide njihovim budnim

očem. Oni so sodniki, oblastvo, zdravniki, posredniki pri dobrih in zlih gozdnih in rečnih duhovih, začetniki nemoralnih orgij in krvnih žrtev. Kadar se vnamejo v družinah, na občinah ali med plemeni kakršnikoli prepri, si iščejo poglavarji najpoprej sveta pri teh čarovnikih. Oni kličejo na pomoč duhove prednikov in prerokujejo bodočnost na osnovi človeških žrtev in strašnega divjaštva.

Na Belokoščeni obali se gode še strašnejše reči. Kadar umre poglavar plemena, se zbere ponoči okoli njegovega trupla svet in tedaj nastane splošen jok in žalovanje. Pozneje dvignejo mladeniči truplo na ramena in ga nosijo po vasi. Spremljevalci pa jadikujejo in se dero na vse grlo. Mrlič je v svečanem oblačilu in ima orožje in nakit. Nosači nenadoma postojajo in spuste truplo na tla. To je znamenje, da mora gospodar hiše, pred katero leži truplo, pasti kot žrtev za pomirjenje duhov. In zares, tega nesrečnika kmalu za vedno ni več.

Ista vera, isti običaji vladajo tudi med plemeni ob Obali sužnje v Guinejskem zalivu, v džunglah Gabona vse do notranjih krajev Konga. In belokoščem ni mogoče zaustaviti tega strahovitega divjaštva.

Nekatera plemena, ki se klanjajo krokodilu, imajo strašno pošast v majhnem blatnem jezeru na vaškem trgu. Verniki prinašajo svojemu božanstvu vsakovrstne hrane in ga obilno pitajo s kokošmi in piščeti. Po enkrat na leto dobi to božanstvo majhno dete, živo in nago, da se pogosti z njim, da bo bolj naklonjeno vernemu plemenu. Krokodil je po njih veri bog zaščitnik Nigra, velike in silne reke, ki daje življenje velikanskim predelom suhe Afrike.

Tako torej mislijo zamorci ob Nigru in Kongu, da sveti krokodil nosi v sebi duhove njih dedov in da čuva njih nesrečno pleme.

Emil Ludwig:

Sinovom v svarilo

Nemčija praznuje letos 100letnico, odkar se ji je rodil slavní strateg grof pl. Schlieffen. On je bil tisti general, ki je kot načelnik nemškega generalnega štaba izdelal načrt zoper Francijo, tisti «načrt desnega krila», ki ga je potem Moltke sicer izkušal izvesti, ki pa je končal s tako klavrnim koncem Nemcev ob Marni...

General pl. Schlieffen se je umaknil pred vojno, toda še ob smrtni uri so bile njegove zadnje besede: «Skrbite za močno desno krilo.»

Umrli je general, ki je vse svoje življenje posvetil bojnemu načrtu zoper sosedno državo, ki je vse svoje velike sposobnosti zastavil za izvedbo bojnega pohoda zoper Francijo. In ta načrt, ki je bil nekaj velikanškega, ni bil obrambnega značaja, ampak napadalnega.

In tako umre slavní general, na ustnih zadnji vzdih, zadnje hrepenenje: «Skrbite za močno desno krilo!»

Da li je on sam kdaj pomislil na grozno usodnost takih besed, da li je kdaj pomislilo človeštvo, kaj vse je temu sledilo?

Da se je res razvilo potem kot posledica generalovega nekakšno «sportnega udejstvovanja» neznansko pobijanje, igra s krvjo, pri kateri so pustili milijoni ljudi svoje mlado in prav nikomur zastavljeno življenje! Umirati so morali kot junaki, ki so padali iz ljubezni za svojo domovino! Dali so jim besedo ljubezen, da so lažje umrli.

Ampak ljubezen se izraža čisto drugače. Dekle, ki ga fant ljubi, bo ta prav gotovo branil, drugi h si pa poleg tega menda ne bo osvojeval...

Taka je bila približno misel tistih umirajočih množic, ki je tlela v srcih, če pa se je oglasila, je postala veleizdajstvo...

Tik pred začetkom svetovnega klanja je planil pokonci Jaurès, izrazito poudarjajoč misel o ljubezni do domovine: «Samo če bomo napadeni, smo pripravljeni umreti za domovino! Francozi smo in naše ljudstvo živi v urejenih razmerah, naš delavec ljubi svojo družino, ni se mu treba vtikati v druge, v tuje.»

Jaurèsu so ustrelili. Zločinska roka atentatorja. Umolkniti je moral prav takrat, ko je hotel zaklicati svetu vse kaj drugega kakor: «Skrbite za močno desno krilo!»

Tudi danes po vsej priliki še ni čas, da bi čisto jasno razglabljal svet o krivdi na vojnah sploh. Tak čas bo prišel menda šele takrat, ko bo narod, ko bo ljudstvo lahko na kakršenkoli način zahtevalo popolno odgovornost za vojno od tistih, ki bodo vojno podpisali.

In morda bo človeštvo prišlo nekoč tako daleč, če se res razvijamo in niso besede o človekovem dostojanstvu samo puhla fraza.

Dandanes pa s tega stališča samo obravnavamo, ugotavljamo vzroke za minile vojne in se iz njih učimo, kako bi se jim vbodoče ognili.

Literatura, ki šele v zadnjih letih narašča, je sedaj že precej pisana, raznolika, vendar je po vsej priliki pričakovati še večjega porasta, značilnejših odkritij.

V prve vrste del o svetovni vojni in njenih vzrokih, ki ne popisujejo samo vojaškega življenja in umiranja na fronti in za fronto, ki ne popisujejo groznih bolečin ljudstva v zaledju — ampak z žarko lučjo posvetijo kar v sredo med diplomate, katerih osebni uspehi in neuspehi, mržnje in simpatije so zakrile svetovno klanje — med dela te vrste spada pred vsemi Emila Ludwiga knjiga «Sinovom v svarilo» ali «Juli 14», kakor se imenuje knjiga v nemškem jeziku. Kako podli

Emil Ludwig.

motivi dunajskih gospodov so lahko brez pomišljevanja prodrli, kako malo pojma so imeli dunajski naduteži o vojni in kako brez uspeha so izzvenevale razsodne besede ljudskih voditeljev, ki so slutili nesrečo — vse to je v tej knjigi napisano z ostrovidnim peresom enega sedanjih največjih biografov, pisatelja Emila Ludwiga, v tej knjigi velikega borca za mir, ki bo ob svojem sklepu lahko govoril vse kaj drugega kakor: «Skrbite za močno desno krilo...» P. D.

Literarni drobiž

V nekem mestu blizu Londona so odkrili kopijo znamenite Rodinove skulpture «Poljub», ki jo je sloviti umetnik nekoč podaril svoji rojstni občini. Toda proglasili so jo za nemoralno, zabili v veliko skrinjo in spravili v neko stajo. Zdaj so jo prenesli v muzej.

*

V Firenzi so razpisali literarno nagrado pod imenom «Renesanca», ki jo bodo delili vsako tretje leto. Tekmovali bodo lahko samo tuji književniki, ki bodo napisali dela o zgodovinskih, kulturnih, umetniških in znanstvenih stikih med Italijo in drugimi državami. Prva nagrada bo 10.000 lir, dve nadaljnji pa 100dnevno bivanje v Firenzi.

*

Ker Galsworthy ni pred smrtjo določil, kako naj se razdeli Noblova nagrada, ki jo je podaril angleškemu Pen-klubu, so se zdaj angleški pisatelji sprli. Eni zahtevajo, naj se iz obresti vsako leto razpiše nagrada za najboljšo angleško knjigo, drugi pa žele, da bi se vsa vsota razdelila med siromašne književnike.

*

Rusko državno založništvo bo izdalo v kratkem popolno zbirko del L. N. Tolstega. Te dni sta izšla dva zvezka samih doslej neznanih poglavij njegovih najbolj slovitih romanov. Med njimi je tudi poglavje iz «Vojne in miru», ki ga je Tolstoj sam črtal, čeprav je zaradi tega nastala v romanu precejšnja vrzel. V obeh zvezkih je tudi okoli 150 strani še neobjavljenih odlomkov in zapiskov. V nadaljnjih zvezkih pridejo na vrsto tudi dela Tolstega iz mladih dni.

Cvetko Kristan:

Karl Marx

(Ob 50letnici njegove smrti.)

... Kakor je odkril Darwin zakon o razvoju v organski naravi, tako je odkril Marx razvojni zakon človeške zgodovine.

(Engels v nagrobnem govoru dne 17. marca 1883.)

Dne 14. marca se je spominjalo delavstvo vsega sveta 50letnice smrti velikega misleca in učitelja proletariata ter novodobnega socializma Karla Marxa.

Karl Marx se je rodil dne 5. maja 1818. v Trieru v rodbini židooskega odvetnika, ki je prestopil, ko je bilo dečku šest let, v krščanstvo. Po končanih gimnazijskih študijah je študiral Marx po želji svojega očeta najprej pravo na univerzi v Berlinu, kesneje pa je napravil doktorat filozofije na visoki šoli v Jeni. Dasi je nameraval postati univerzni profesor, se je temu zaradi nazadnjaštva, ki se je tedaj šopiriló po Nemčiji, odrekel in se posvetil svobodnejšemu poklicu — novinarstvu. Novinarsko kariero je pričel pri «Reinische Zeitung». Kmalu se je oženil s svojo mladostno prijateljico in znanko Jenny iz plemenitaške rodbine Westphalen, ki mu je bila zvesta družica vse življenje in brez katere si sploh ne moremo misliti Marxovega dela in uspeha. Kmalu se je napotil Marx v Pariz, da tam študira socialne prilike in življenje. V tej dobi se je seznanil tudi s Friderikom Engelsom, ki je postal s Karlom Marxom vred tvorec modernega delavskega gibanja. Z njim je sklenil Marx neminljivo prijateljstvo, ki ga je prekinila šele Marxova smrt.

Najznamenitejše Marxovo delo je «Kapital». «Kapital» je narodno-gospodarski, gospodarsko-politični in socialno-politični spis izredne važnosti, v katerem Marx ugotavlja vse faze gospodarskega razvoja v preteklosti, sedanjosti in prihodnosti. Vse življenje so Marxa preganjali iz ene države v drugo. Pomanjkanje in trpljenje, ki sta ga mučila zlasti v drugi polovici londonskega izgnanstva, sta vplivala zelo tudi na njega zdravje. Začel je bolehati in je kmalu moral odložiti svoje znanstveno delovanje. Engels je mnogo žrtvoval in ga pošiljal v razna zdravilišča, vendar ni bilo pomoči. Ko mu je dne 2. decembra 1881. umrla na raku žena, je bilo videti, da tega udarca ne bo preživel. Vendar to še ni bilo dovolj, kmalu (dne 11. januarja 1883.) je umrla Marxu še naj-

starejša hčerka Jenny, ki mu je dala zadnji zamah: samo za dva meseca je preživel Marx svojo nad vse ljubljeno hčerko, dne 14. marca 1883. pa je zatisnil svoje trudne oči in prenehal misliti. Dne 17. marca je bil pokopan na pokopališču v Highgateu, in kakor njega ženi, je govoril tudi njemu ob grobu prijatelj Friderik Engels. Dejal je:

«Misliti je prenehal največji živeči mislec. Vrzel, ki jo je ustvarila smrt tega velikana, bomo le prežgodaj občutili.

Kakor je odkril Darwin zakon o razvoju v organski naravi, tako je odkril Marx razvojni zakon človeške zgodovine: tisto, doslej pod ideološkimi pretiravanji skrito enostavno dejstvo, da morajo ljudje predosem najprej jesti, piti, stanovati in se oblačiti, preden se lahko ukvarjajo s politiko, znanostjo, umetnostjo, verstvom itd., da je torej produkcija neposrednih materialnih življenjskih potrebščin in s tem vsakokratna razvojna stopnja kakega naroda ali kake časovne dobe temelj, iz katerega so se razvile družabne uredbe, pravna naziranja, umetnost in celo verske predstave dotičnih ljudi in iz katerih si jih je zaradi tega tudi treba razlagati, ne pa, kakor se je doslej godilo, ravno obratno.»

OPERA.

Baletni večer. Po dolgem času je bila našemu baletu dana zopet prilika samostojnega nastopa. Vodila sta ga mlada umetnika Pino in Pia Mlakar, ki sta v inozemstvu dobila dovolj priznanja in kvalifikacije, da sta se mirno lahko poprijela tega, pri nas manj hvaležnega posla. Pred meseci sta s samostojnimi plesi in plesnimi dueti dosegla najlepše uspehe v opernem gledališču, sedaj sta zaposlila poleg baletnega mojstra Golovina ves naš baletni korpus, in to deloma v solističnih vlogah, deloma pa v ansambelskih nastopih. Njuna disciplina je zmagala nad materijo in se je res človek lahko vdajal čisti umetnosti, izraženi z gibom, mimiko in kostumom ter scenerijo, z neobičajno perfektnostjo in elanom v solo-nastopih in z občudovanja vredno skladnostjo v duetih in ansamblih.

Prvo polovico sporeda je izpolnila Bayerjeva pantomima «Punčka». Vprašanje, ali je nemška «Puppenfee» res naša «Punčka», se mi dozdeva danes precej važno, ker so začeli vse stare prevode piliti in jih tako delati vsaj za največjo silo užitne. V resnici jih je namreč večina nemogočih — pevsko, jezikovno, deklamacijsko, vsebinsko — in komplicirani so že tako, da jih zlasti z orkestralno spremljavo ne moremo razluščiti glede na njih vsebino. No, pri baletu se tega ni bati in je treba prevesti le naslov, pa — zato bi lahko tega bolj skrbno.

Glasbeno (in tudi po fabuli) nas Bayerjeva «Punčka» danes ne zanima več premočno; da je njena uvedba pri nas vkljub temu našla priznanje, pripisujem dejstvu, da že dolgo nismo imeli samostojnega baletnega večera, torej že dolgo ne česa podobnega. Pantomimo

so imenitno naštudirali in je bila nekoliko klasiistična koreografija popolnoma v skladu z bogato (v kontrastih) in logično scenerijo ter primerno kostumirajo. Oba Mlakarjeva, v prvi vrsti Pia kot nositeljica naslovne vloge, pa tudi Pino — sta bila nositelja discipline in sloga, ki ga pri nas nismo vajeni, ker nam servirajo balet le pri operetah, kjer pantomima, t. j. mimika — sploh ne prihaja v poštev. Najobširnejšo vlogo je baletni mojster Golovin podal imenitno, v solističnih vlogah so se odlikovale Moharjeva, Smrkoljeva, Greta Skala, Bracarjeva, Bravničarjeva, Kürbosova, Remškarjeva i. dr. Zlasti je ugajal nastop in ekserciranje mladih kositrnih vojakov.

Drugi del večera so izpolnile krajše točke, deloma bolj kabaretne, deloma pa prav resne. Pri večini teh sta Mlakarjeva nastopala v duetih, pri zadnji točki pa sta alterirala kot duet z ansamblom. Muzikalno nam ni nudil kaj novega ne M. Šijanec, ne Paul Abraham, ne Eilenberg in ne J. Strauss, pač pa Danilo Švara s svojim ekspresionistično usmerjenim valčkom, ki je bil prav zaradi tega, ker je originalen, sprejet z deljenimi občutji pri publiku. Valček je imenitno instrumentiran in je po slogu in smeri blizu Salomi ali Kavalirju z rožo. Mlakarjeva sta tudi v drugem delu sporeda pokazala visoko stopnjo svoje tehnike in kompozicijskega instinkta. Kot dirigent se je dr. Švara zelo dobro držal, sicer pa mu nobena izvajanih partitur ni delala težav. «Punčko» so zlasti dinamično izdelali v detajl.

Po Simončič-Šivičevi «Prešmentani ljubezni» in Simončič-Gregorčevi «Eriki» smo dobili novo domačo opereto libretistke Mary Garden (pseudonom) in skladatelja amaterja Saše Šantla, ki je po poklicu profesor slikanja, v glasu pa se udeležuje kot reproduktiven in kot produktiven. Opereta je naletela pri publiku na odpor, kar je gotovo dokaz njene nepotrebnosti. Doživela je le dve reprizi, kar je tudi na našem odru rekord, negativen seveda. Na tem mestu si usojam vprašati nekatere gospode kolege-kritike, če svoje ocene glede «Blejskega zvonu» res resno jemljejo. Kolega — č mi je dejal, če ne znam čitati med vrstami, naj njegovih kritik ne čitam. Kolega F. G. ni dejal nič, pa si je menda kaj mislil. Kolega J. St. pa je mene kot komponista nekoč tako raztrgal, da je čisto naravno, če «Blejski zvon» hvali. Tidirara! — Poleg libretistke so bili pri «Blejskem zvonu» udeleženi še nekateri, tako n. pr. Škerjanc kot instrumentator, ki pa iz te puščobe ni mogel (in menda ni niti nameraval!) napraviti nič. Prvi poglavitni greh te operete je seveda libreto, ki je precej predpotopen in izžareva to lastnost tudi na glasbo. Glasba je pa melodično, harmonsko in ritmično tako vsakdanja, da je ni akceptirala niti naša neizbirčna operetna publika. Premiera je bila še nekam animirana, reprizi pa obupni. — Dirigent Neffat in režiser Kreft sta storila svojo dolžnost in so predstave potekle gladko. Marčec, Zupan, Ribičeva, Janko in drugi, ki si jih nisem zapomnil, so po svojih močeh prispevali. Čisto prav je, da so «Blejski zvon» odstavili predčasno z repertoarja — umetniške vrednosti mu ni mogoče priznati, blagajniški komad pa tudi ni.

Po Ljubljani krožijo vesti, da se nam obeta kakih dvajset novih operet v najkrajšem času. Prav je tako, bo vsaj gledališko vodstvo lahko malo izbiralo, preden se odloči za izvedbo blagajniških komadov, ki niso že naprej stoodstotni v tem pogledu.

V «Seviljskem brivcu» je gostovala v vlogi Rosine Vera Adlešič-Popovičeva, ki nima za koloraturno pevko niti glasu niti tehnike in nastane vprašanje, ali so njena gostovanja sploh potrebna in umestna. Visoki toni so naravnost nekvalitetni. — Ob 25letnici svojega opernega udejstvovanja je podal Josip Križaj v Gou-

nodovem «Faustu» sijajno kreacijo Mefista. Križaj nam je v vseh vlogah dobrodošel gost. Prav pohvalno moram omeniti idealno Margareto, ki jo je izžrpno podala Zlata Gjungenac-Gavella. Slavko Osterc.

DRAMA.

Vsa znamenja kažejo, da je nastopila v gledališču ne le težko premostljiva finančna, temveč še težje popravljiva duhovna kritična doba. Pokazalo se je že poprej, da na žalost ni možno delati vodilnemu slovenskemu gledališču eksperimentov in so gospodarski, a vse bolj umetniški uspehi podobnih rešitev — kvarni. Večji del dramskega repertoarja predpustne dobe je ta dejstva le še potrdil. Tudi glede «senzacij» bodi omenjeno, da le-te začasno privabijo neteatrsko publiko, odbijajo pa lastno, ki dobro razlikuje kvalitetne predstave od toleriranih mašil. Teatrške «senzacije» pa v ne zadnji vrsti omrtvičijo delo resnega ansambla in duševno zletargirajo močne igralske osebnosti. Izgovori se zde manj resnični, kar kaže dejstvo, da so kvalitetne predstave polno obiskane. V dokaz naj služi v operi uprizoritev «Manon» ali plesni večer Pie in Pina Mlakarja. Že dolgo pogrešamo velikega dela klasične ali sodobne vrednosti, komedija se giblje večinoma v povprečnosti, nekatere zanimive «senzacije» pa žal izginjajo z repertoarja na javni ali cenzurni pritisk.

Dne 27. januarja 1935.

«Dopust na Francoskem». Veseloigra v treh dejanjih. Spisal Reginald Berkeley. Prevel Ost. Režiser: profesor Šest. Dejanje se vrši v oficirski menzi brigade, ki počiva v etapi «nekje v Franciji». V bistvu daleč stran od vojne in njenih grozot se giblje ta v jedru operetna snov, ki jo oživilja gentlemanski angleški humor v okviru človeške fabule, nalahko zasmehujoč militarizem, ki pozna le smešno-strogo dolžnost in neindividualno strumno možatost.

Mlada žena častnika v etapi obišče skrivaj svojega moža-kapetana na fronti. Ker je tak obisk strogo zabranjen, se posluži zvijače in z dobro podkupnino doseže, da jo «pohčeri» francoska kmetica, stanujoča v bližini oficirske menze.

Vojaki postanejo namah ljudje: mednje je stopila ženska. Vojna in mir sta si v laseh. Po raznih nočnih scenah, kjer se častniki človeško razgaljajo pred dozdnevno tujko, se stvar skoro obrne v resnost. Prenapeti vojni živci mož hočejo namah videti v Madlen — vo-hunko. Njen mož, ki mora molče gledati dvorjenja kolegov svoji ženi, je primoran, da izda resnico. Stari dvorjan-brigadir ju kaznuje s skupnim «izgonom» v Pariz. Cesar (korporal Sykes) je skrbel za zabavo. Plut (Jenks) mu stoji verno ob strani. Madlen (Nablocka) ni presegla višine svojih običajnih damskih vlog, živ karakter pa je zanimivo podala Medvedova z gospo Denaux. Preuglajen oficir je bil sicer vrlo igran kapitan Glenister (Gregorin), ljubezniv je poročnik Drenovca, burkasto dobro karakteriziran pa je vojaški «vsevedež» brigadni tolmač (Zeleznik). Levar je v brigadirju ohranil svoje dostojanstvo in možatost. Igra ni nudila več ko prijeten oddih in je izmed onih iger, ki jih človek kljub odrski učinkovitosti udobno — pozabi. Režijo je vodil s svojo preizkušeno rutino O. Šest.

Dne 4. februarja.

«Zadoščenje» (Le sel de la vie). Skeč v dveh dejanjih. Spisal Maurice Maeterlink. Poslovenil Oton Župančič. Režiser: Ciril Debevec.

Zopet vojna zgodba. Prav za prav vojno vzdušje: Smrt. Godi se v Selzaetu, manjšem mestu ob holandsko-

belgijski meji. Vojna je krivica, nasilje svobode, strahotno strmenje v nedopovedne prepade človeške duše. In čemu vse to? To vprašanje tiplje po tej dramski skici, sili ob koncu neizpovedano v gledalca in neizrečeno teži s svojo jekleno pestjo v prestrašene oči.

Doktor Floris Capelle je znamenit zdravnik v okupiranem belgijskem ozemlju. S svojo ženo Leno živi zdrav, resničen zakon: dopolnjevanje dveh ljudi. Nekoč sredi vojne napade Leno pijani nemški častnik v zli nameri. Njen mož jo brani. Častnikov samokres se sproži in le-tega smrtno rani. Vojna zahteva «krivce». Capelle je obsojen na smrt. Vse se dogaja v vročinski atmosferi za smrt določenega človeka. Žena prosi službujočega nemškega kapetana, naj sprejme njeno žrtev in ohrani moža javnosti in življenju. Prošnja je odbita. Pred smrtjo bi Capelle še rad obiskal svojo težko bolno mater na holandski strani. Kapetan izda dovoljenje, a žena obsojenca ostane talka. Ob strogo določeni uri se mož — ne vrne. Kapetan pomišlja izvršiti sodbo nad ženo. Človeški momenti se oglašajo v njem in že hoče poslati nekega vojaka-delinkventa namesto nedolžne žene v smrt, ko se Capelle v zadnjem hipu vrne. Vse ostalo je ječanje dveh nasilno ločenih src, vse je mrk in pridružen protest, nedognane skrivnosti našega bitja in nehanja. Sodba se izvrši. Zadoščeno je. Komu? —

Debevčev Capelle je seriozna kreacija, podana vdano, premišljeno in moško. Lena (Šaričeva) je zamišljena v zgolj notranjem snovanju, vidna slika je vseh žen, ki so z nedopovedno grozo odklanjale neodvrtljivo strahoto jeklenih zakonov vojne. Kapetan v Gersdorf (Skrbinšek) je dobro variral karakter vojaka, gibajočega se v zadregi med določeno dolžnostjo in človeško vestjo. Poročnik Lauterbach (Jerma) in narednik (Potokar) sta svoji nebitveni vlogi zadovoljivo rešila. — Režija Debeveca je v skupno igro moža in žene položila svojo skrb, nedognanost sižeja pa je ustvarila v gledalcu vtisk fragmenta, iztrganosti.

«Gospa Cathleena». Igra v enem dejanju (štirih slikah). Spisal W. B. Yeats. Poslovenil Oton Župančič. Režiser: Ciril Debevec.

Isti večer ko «Zadoščenje» smo čuli v krasnem Župančičevem prevodu mistično zgodbo irskega pesnika W. B. Yeatsa.

«On, ki je Večna luč,
nagibe naše gleda, ne dejanj,
Samó dejanje sodi kralj mrakú.»

Verski misterij? Socialno-literarni manifest? Dramatično zajeta poezija? Vse te elemente je zgostil originalni irski poet v čudovito borbo svetlobe in teme, materije in duha.

Na Irskem je vladala v pradavnih dneh strahotna lakota. Človek se je ponižal do živali, ves svet je bil začaran v demonska znamenja, vsa živa bitja so trepetaje umirala. Irski kmet Shemus Rua obupa in pokliče v hišo demone. Le-ti se pojavijo v podobi dveh iztočnih trgovcev, ki zahtevata kot odkupnino za re-

šitev ljudstva njih duše. Gospa Cathleena, ki jo boli ljudska stiska, sklene, da s svojim premoženjem reši podložnike telesne in duševne smrti. Med njeno veličastno-poetično molitvijo pa odneseta tuja trgovca njene zaklade, kupčija z dušami se nadaljuje. Končno gospa Cathleen odreši ljudi s prodajo lastne duše, ki je od trgovcev najvišje ocenjena, Bog ji pa razodene po svojem poslancu, da je dosegla gospa Cathleen izveličanje, ker «On, ki je večna luč, nagibe naše gleda, ne dejanj...» Pesnik Aleen, ki je zaman poizkušal oteti dušo gospe Cathleen za lepši svet, kakor ga živé «plesalke na valeh, ki jim neznano breme je sveta» — ostane s svojo nežrtvovano dušo — sam za večno.

Sredi predpusta se je ta strastno-čuvstvena in razgibana igra svojstveno odražala sredi uvodoma omenjene stagnacije v repertoarju.

Shemus Rua (Potokar) je s krepko realistikom ustvaril verjeten tip, prav tako Medvedova (Mary, žena). Jan (Teig), a posebno Aleen, pesnik (Debevec) je dal misteriozni snovi pravo noto. Šaričeva (Cathleen) je svoje nadzemske poslanstvo, utelešeno v graščakinji, podala sferično-lahno, plemenito-vznosito in pesniško-globoko. Oba demona (Skrbinšek in Kralj) sta ostro risana karakterja. Oskrbnik (Lipah) je dober, tipi iz ljudstva so bili žal večinoma neenako posrečeni. Skupnost igre je pri nas še vedno nedosegljiva zadeva. Režijo je vodil Ciril Debevec, ki je prihranil svoj poudarek za tretjo in četrto sliko.

Dne 9. februarja.

«Slava in njeni mešetarji.» Igra s prologom in v štirih dejanjih. Napisala Marcel Pagnol in Paul Nivoix. Prevedel Milan Skrbinšek. Režiser Milan Skrbinšek. Podoba 1915—1924.

Skoro vse je na svetu kupčija. Največje navdušenje obledi, najlepše solnce zaide. Tudi slava je relativen pojem. Za ubogimi idealisti, smešno-tragičnimi žrtvami in ljudmi, ki so storili svojo pošteno dolžnost — stoje prekupčevalci duš in ljudi. Iz vsega se dá iztisniti korist za dosego denarja, kariere, vpliva. Pagnolova igra je krepka ironija na povojno generacijo, ki je oplenila tudi grobove padlih vojakov poslednjega molka človeške tragike.

Tovarnarjev sin Henri Bachelet je padel med vojno, junaško braneč pred pruskim gardnim polkom svojo postojanko. Očetovi prijatelji pa ustvarijo iz njegove žrtve napis za nacionalno stranko — rešiteljev domovine. Starega Bacheleta namreč pregovore, da sprejme kandidaturu kot nosilec njihove liste. Od pokojnega sina Henrija si preskrbe pisma in iz njih uprizarja politična žurnalistika svoje groboskrunske orgije. Edina Yvonne, Bacheletova nečakinja, ljubi v «junaku» spomin na človeka, kakršen je bil. Ne dolgo pred volitvami pa se pojavi sergent Henri — živ. On ni padel na fronti, ujeli so ga Nemci in ga ranjenega odpravili v neki sanatorij, odkoder jim je Henri pobegnil. Doma nastane nova situacija. Henri je bil oženjen. Njegova žena Germaine se je poročila vnovič, očetova kandidatura je v nevarnosti, javnost noče živih junakov. Mešetarji divjajo. Prihod Henrija se

Beli zobje: Chlorodont

prijetno osvežujoča zobna pasta s poprovo meto tuba Din 8.— in Din 13.—

končno z njegovim soglasjem zamolči. Pri oknu mora ob strani Yvonne gledati, kako korakajo v slavnostnem sprevodu s palmo — na njegov grob. Stari Bachelet postane minister, a živi sin je še vedno nekomodna zadeva za mešetarje. Henri sam preokrene dramske zarodke igre v — grotesko. Privoli v izpremembo svojega imena, se poroči z iskreno Yvonne in postane tajnik ministrstva. Iz lastne slave iztisne dobiček, prav tako kakor drugi... Pred svojo sliko se spoštljivo odkrije — staremu znanцу.

Jedro komedije je živo, posamezne scene pa so večina le teatrsko učinkovito sredstvo za dosego namena. Jermán (Bachelet) je podal dobro igro moža, ki se zaveda, da je s poštenostjo križ. Lopovski Berlureau (Lipah) je bil ustvarjen kot sladko-spretna moralčna ničla, vedno pripravljen lagati, tajiti in uganjati mrtvaški cinizem. Izklesan tip starca, kakršnih sem videl le malo, je podal Debevec v Grandelu. Germaine, Henrijeva žena (M. Danilo va), je papirnata vloga. Dosti truda in dovolj toplih tonov je prinesla v vlogo Yvonne (Kukčeva), ki pa vlogi glede dograjenosti še ni povsem kos. Šaržisti so storili povprečno dolžnost, izjemno dober je Sanci n. Režija M. Skrbinška ni mogla scensko vedno nuditi primerne živahnosti, v prvi vrsti vsled vsestransko razvlečenega dejanja.

Dne 19. februarja.

«Pastirček Peter in kralj Briljantin.» Bajka v štirih slikah. Spisal Oskar Büchner. Prevedel Ivan Cesar. Režiser prof. O. Šest.

Kralj palčkov Briljantin čuva v gorah čudoviti smaragd, a čarovnica Huda mora ga zlobno preganja. Boj med dobrim in zlom. Po zavitih zapletih in smešnih scenah se končno odloči usoda za zmago dobrega, svetlega. Igra v prvem redu zabava. Dominiral je Cesar (hlapec Gašper), Jan (pastir), zlasti pa Rakarjeva kot posrečena čarovnica. O igrici več drugič.

Ivo Peruzzi.

V. (XVII.) delavski prosvetni večer

se je vršil v sredo dne 15. februarja 1933.

O stvarstvu je predaval dr. Henrik Tuma v poljudni in prikupni obliki, primerjajoč pridobitve moderne znanosti z bajeslovnim, poetičnim veledelom — Svetim pismom. Delavska godba «Zarja» je zaigrala tri komade strumno, a s šibkim lesom. Potrebno bi bilo izboljšati instrumentalno zasedbo tudi kvalitativno. Tempi se včasih zibljejo ali zastajajo. Pa kaj! Hvale vreden trud teh dodobrih radovoljcev je sam po sebi nad vse hvale vreden — in kaj bi več! Recitacije (Tone Maček: Madžukuo, Čulkovski: Delo in Alfonz Petzold; Pomni) Bojana Sauniga so našle krepkega deklamatorja, za občutljivejša ušesa pa je učinkoval po Skuku deklamirani sonet Mileta Klopčiča. Ga. Slava Čampa je zapela tri pesmi (Risto Savin: Poslednje pismo, Franc Lhotka: Žena muža za buču prodala in Vasilij Kalinikov: Pesem) z lepim, a glasovno še ne povsem izenačenim altom. Pravo navdušenje je povzročil res dober saksofonist, mladi Miloš Zicherl. Pri klavirju je svoje delo inteligentno opravil Bojan Adamič.

G. Drago Burger je svoj tenorski glasovni material izboljšal. V pianissimih je najboljši, zvočne višine pa so še malce trde. Priporočali bi več interpretarne poglobitve v smislu svojskosti skladb (Schubert: Ti si moj mir). Skupaj: Srednje dobra glasbena produkcija s smiselno programatično zasukanimi deklamacijami in poljudnim predavanjem.

Ivo Peruzzi.

**CEL TRAVNÍK
V PRALNEM KOTLU!**

Kakor spravi solnce, kadar belimo perilo na travniku, na milijone kisikovih mehurčkov skozi mokro perilo, prav tako potisne Radion na milijone kisikovih mehurčkov s cistilno peno mila vred že med pranjem skozi tkanino. Veliko bolj zanesljivo in hitro postane na ta način perilo snežno-belo in čisto!

**Schichtov
RADION**

**DELUJE V KOTLU
KAKOR SOLNCE NA TRATI**

R.J. 2-33

Rešitelj

Igralca Wedekind in Falkenberg sta nekaj gostovala v Mannheimu. Ko sta hodila okoli in si ogledovala mesto, sta zagledala damo, ki ji je postalo slabo, da se je zgrudila sredi ceste. Ker sta se umetnika prestrašila, da bi je kdo ne povozil, sta oba hkrati skočila k nji in jo urno dvignila.

Dama je dvignila glavo, in oba sta zagledala grd obraz. Dama je smehlja se vprašala:

«Kateremu izmed obeh gospodov naj se zahvalim za rešitev?»

Wedekind je hitro odvrnil:

«O, tukajle mojemu tovarišu», in že jo je popihal.

Dve Ciceronovi

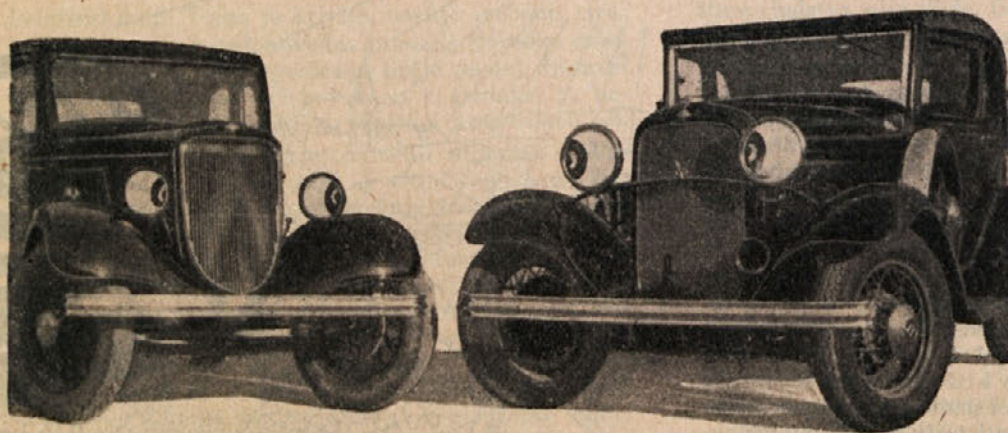
Ko je živel Cicero, je bil izvoljen za konzula tudi meščan Vatinij. Mož nikakor ni bil kos svoji nalogi in senat ga je že čez nekaj tednov odstavil.

Cicero je pa rekel:

«V letu vladanja konzula Vatinija se je zgodilo veliko čudo! Tisto leto ni bilo ne jeseni ne zime ne pomladil!»

Ko je vladal neki drug konzul samo šest ur, se je spet Cicero pošalil:

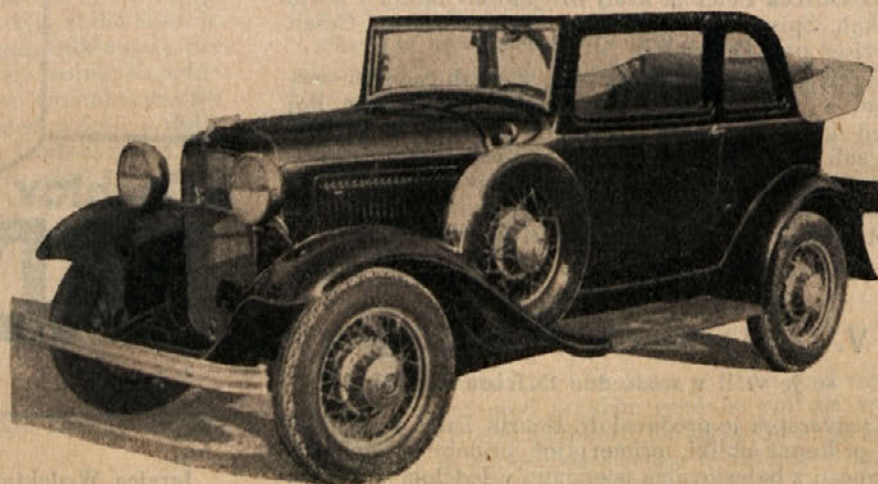
«Tako strogega konzula še nismo imeli. Za časa njegovega vladanja ni nihče obdoyal ne večerjal ne spal!»

A v t o m o b i l i m e d s e b o j

Ne mislite, da imajo samo živali to prednost, da se lahko včasih med seboj razgovarjajo. Ni dolgo tega, ko sem zalotil dva avtomobila pri razgovoru. Stala sta na cesti in se rado-

«Odkod pa prav za prav ti prihajaš, brate? Včasih te vidim, ko se smukaš po Ljubljani in ko te ogledujejo ljudje. Pravijo, da si »Baby«, in se mi čudno zdi, da te ne poznam, kljub

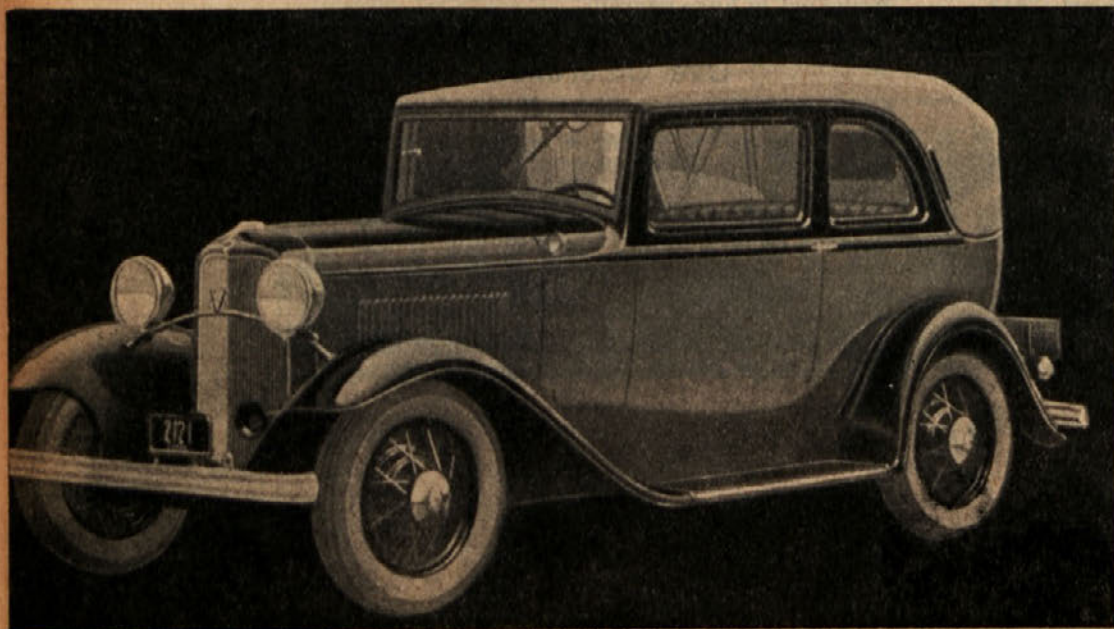
**Novi 8cilindrski Ford
Convertible z odprto streho.**

vedno ogledovala. Zlasti jima ni šlo v glavo, kako to, da imata oba na kljunu napisano FORD, pa se vendar ne poznata. Prvi se je ojunail večji, osemcilindrski, kateremu se pozna moč na prvi pogled. Malo je pomajal z zadnjim delom in dejal:

temu, da imava oba na kljunu napisano FORD in sva torej iz iste rodbine.»

Mali je odgovoril:

«Prihajam iz Anglije. Naš stari Henry je postavil tam novo tvornico, v kateri delajo samo take pritlikavce, kakršen sem jaz. De-

**Novi 8cilindrski Ford,
5sedežen Convertible z zaprto
streho.**

lajo nas zelo na debelo, zato da smo poceni. Kljub temu imam mnogo prostora, samo malo mi v trebuh poglej. Štiri ljudi ti zmečkam noter kakor nič. In potem hajdi! Imam sicer samo 21 konj, ampak potegnem le, da je kaj. In malo bencina potrošim. Tako po 7 litrov na sto kilometrov. Lahek sem tudi zelo. Davkarija me nima posebno rada, ker premalo vržem. 760 kilogramov za avtomobil ni mnogo. Videti bi moral, kako so odpirali oči na Fran-

coskem, ko sem se prvič pokazal! Tukaj je slaba, ker so ceste mnogo slabše in se ljudje zadnje čase nekam klavrno drže. Ampak kljub temu me je zadnjič neka gospodična zelo prijazno pobožala in rekla, da sem za rendezvous kakor nalašč. Ostalo ti povem diskretno zvečer v garaži. Sicer se mi malo posmehuješ, ampak če nisi preveč domišljav, moraš priznati, da imam linijo kakor malokateri avtomobil.»

Mogočni osemcilindrski FORD se je dobrohotno ozrl na svojega malega brata in povzel besedo:

«Linijo imaš, to ti moram že priznati. In tudi druge prednosti. Takole za zdravnike in ljudi, ki te bodo potrebovali za krajša pota,

boš kakor ustvarjen. Ampak za kaj boljšega, za prave sportne ljudi, ki zahtevajo nekaj več od svojega avtomobila, sem pa vendarle jaz. Poglej me: na čelu imam V-8 in na kolenih. To kar požgečka take ljudi, ki kaj razumejo o avtomobilu. In če se spravi name kak nerodnež in me malo preveč pritisne, mu poskočim po cesti, da ga kar strah izpreleti. Takole kakih pet jih natlačim vase. Ampak tega sploh ne čutim. 65 konj niso mačje solze. Šele če grem v klanec, se malo napnem, drugače bi se niti dobro ne ugrel. Seveda potrebujem nekaj več hrane kakor ti, ampak na to se pri takem vozu ne gleda. Kdor se je kdaj peljal z menoj, me sploh nima več za avtomobil, ampak mi pravijo, da sem kakor pesem. Imam pa tudi take vzmeti, da lukenj še dobro ne čutim ne, kaj šele da bi moje goste metalo. Grem kakor lastovka. Si videl moje pokrivalo? Pri tebi je vse trdo po glavi. Pri meni pa se dene streha nazaj, kadar je lepo vreme, in razgled je pravljičen. Kljub temu imam ob strani tako narejeno, da potnikom nič ne piha. Ko pa pride slabo vreme, me v eni minuti zopet zapro. Vidiš, to se pravi nobel.»

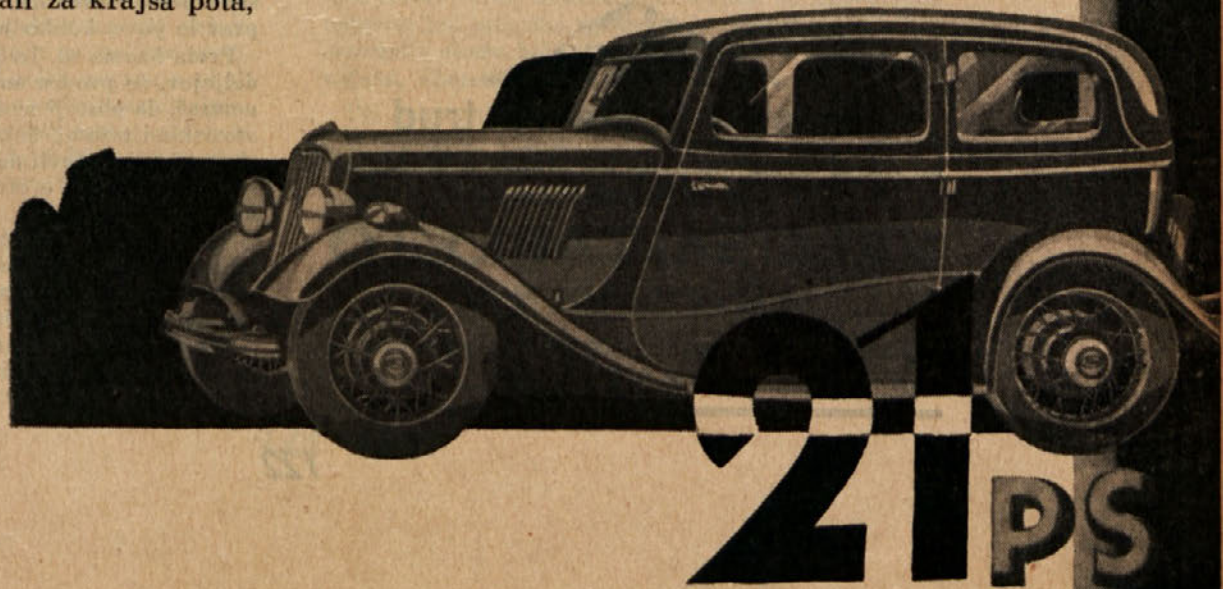
Malemu «Fordu» ta način razgovora ni bil všeč. Razburjen je hotel pričeti prepir. Zato sem rajši stopil med oba in ju pobožal po glavi. Bila sta vroča od napornega premišljevanja in razgovarjanja. Ko sem ju pa pobožal, sta se umirila in umolknila. Radoveden sem, kaj sta se razgovarjala zvečer.

Z a s t o p s t v o :

Ford Lincoln Fordson

American Motors Ltd.

Ljubljana, Tyrševa cesta št. 9.

Amazonski prekop

V Južni Ameriki mislijo graditi ogromen prekop, ki bo daleč preseagal Sueški in Panamski kanal. Izpremeniti mislijo namreč Amazonsko reko v prekop, ki bo vezal Tihi in Atlantski ocean!

Preračunili so že, koliko bo stalo. Komaj 70 milijonov dolarjev, torej le šestnajstinko vsote, ki so jo potrebovali za dograditev Panamskega prekopa.

Panamski kanal je namreč Ameriko zelo razočaral. Šest in devetdeset kilometrov dolga vodna cesta z dvigajočimi se zatvornicami je komaj toliko široka, da jo morejo uporabljati sedanje največje ladje. Nasipi se radi podsipajo in ovirajo plovbo. V vojnem času je prekop sploh neporaben. Saj ga nekaj bomb iz letala lahko tako pokvari, da ga sploh ni mogoče pošteno popraviti.

Pri Amazonski reki pa je drugače. Reka je namreč na zapadni strani široka več ko 2 km, pri izlivu pa nad 300 km! Med pritoki je 17 takih, ki so večji od Rena.

Ta prekop bi bil ogromnega pomena za gospodarstvo, saj bi bil dolg nad 5000 km in bi odprl svetu milijone kvadratnih kilometrov najrodovitnejših pokrajin, ki so bile doslej skoraj nedostopne za trgovino. Širina prekopa bi omogočila, da bi se lahko vozila cela brodovja iz oceana v ocean. Če pomislimo še to, da so ti kraji zaradi ogromnih gumijevih plantaž interesna sfera ameriških Združenih držav, smo lahko prepričani, da bodo posledice tega prekopa politične izpremembe take važnosti, da jih danes še slutiti ne moremo.

Bistvo atoma

Znanstveniki vsega sveta se zadnje čase dosti pečajo s problemom razbitja atoma. Da bodo naši prijatelji, ki gotovo večkrat v listih nalete na razne vesti o tem problemu, lahko zasledovali razvoj poizkusov, prinašamo članek o atomu in njegovem bistvu.

Vsako snov delimo teoretično v molekule. Molekule pa delimo spet v atome. Snovi, ki imajo samo atome ene vrste, so prvine ali elementi.

Pozabili boste na trud

in na dnevne težave, če boste uporabljali za kopel penečo

VELOSA-TABLETO

iz smrekovih igel.

Dobiva se v vseh lekarnah drogerijah in parfumerijah po Din 3-50 tableta.

Naš pravi domači izdelek

Atom meri v premeru eno desetmilijoninko milimetra. Če bi ga hoteli primerjati z velikostjo žoge za namizni tenis, bi dobili isto razmerje, kakor če bi tako žogo primerjali z zemeljsko kroglo. S pomočjo mikroskopa lahko gledamo samo telesa, ki imajo nekaj stotisoč atomov. Ker atoma ne bomo nikdar videli, ga bomo torej mogli spoznavati samo po učinkih.

Atom je sestavljen iz jeder — vodik ima eno, helij štiri itd. — ki jih vežejo še znatno manjši deli — elektroni. Jedra so pozitivno naelektrena, elektroni pa negativno. Elektroni se vrte okoli jeder z veliko hitrostjo. Premer elektronov je samo ena desetstotinka premera jedra. Med jedrom in elektroni je razmeroma dosti prostora in zato atom bolj ali manj propušča razne žarke.

Atomi vseh prvin so prostorninsko enaki. Razlika je le v številu jeder in številu elektronov, ki se vrte okoli njih. Vodikov atom ima samo eno jedro, uran pa nekaj sto. Vsak element ima svojo atomsko težo, ki prav za prav le pove, koliko jeder ima atom.

Prvin imamo 92. To število je dobil ruski fizik Mendeljejev, že preden so vse prvine spoznali. Uvidel je namreč, da obstoji med številom jeder v atomih, torej atomskimi težami, neko razmerje. Sestavil je lestvico elementov in vstavil nove teoretične elemente tja, kjer so še manjkali. Te elemente so pozneje tudi vse odkrili.

Vsaka izmed znanih 92 prvin ima svoje posebne atome. Vsako jedro je enako — neka prasnova —, posebne lastnosti pa dobe atomi šele po svojem ustroju, to je po številu jeder in elektronov.

Princip razbijanja atomov je v tem, da uničimo zvezo med elektroni in jedri. Atomi svinca in zlata imajo precej enako število jeder. Če odvezamo torej

Mislite vsako uro po enkrat nase!

*Tako čedni,
kakor ste bili,
ko ste šli z doma,*

bi radi ostali ves večer. Toda na Vaš obraz deluje tolikokrat zagatni zrak preveč segrelih prostorov. Čez nekaj časa kar začutite potrebo: zopet bi se morala narediti lepo. Res je tako, draga gospa. Polt hoče biti razvajena — tudi kadar ste kje drugje. Ne pozabite nikdar na

ELIDA CREME

de chaque heure

svincu toliko jeder, kolikor jih ima več od zlata, bomo dobili zlato. Seveda pa ni namen znanosti, da bi delala zlato. Ta primer smo izbrali zaradi primera samega.

V vsakem atomu je nagrmadena silna množina energije. Če dobimo način, da bomo atome lahko razbijali z razmeroma majhno energijo, se bo izplačalo tudi izrabljati energijo, ki nam jo dá razbit atom.

To bi bili osnovni pojmi o ustroju atoma. Zdaj pa še nekaj posebnih odkritij, ki so jih v zadnjih letih napravili učenjaki.

Prej so mislili fiziki, da imajo vsi atomi vsake prvine enako težo, torej tolikokrat isto težo, kolikor jeder imajo. Zdaj pa so ameriški in nemški strokovnjaki dognali, da se teže atomov pri istih prvinah lahko za neskončno malenkost razlikujejo, čeprav so vse druge lastnosti popolnoma enake. Najbrž nastanejo te razlike zaradi različnega števila elektronov, ki vežejo jedra. Elemente, kjer se pojavljajo te različne atomske teže, imenujemo izotope. Doslej poznamo okoli 150 izotopov. Pri živem srebru imamo šest raznih atomskih tež, zato je živo srebro 6 krat izotop. Še bolj kompliciran je plin ksenon, ki ga dobimo neskončno malo v zraku. Ta plin je kar 9 krat izotop.

Največji strokovnjak pri iskanju izotopov je angleški učenjak sir Fred. W. Aston, ki je dobil za to delo Noblovo nagrado. Za svoje poizkuse si je zgradil tako imenovani skupinski spektroskop. Kakor odbija prizma različne vrste svetlobe na različen način, tako odbija tudi skupinski spektroskop različne vrste atomov istega elementa različno.

Dr. K. T. Bainbridge iz New Yorka je napravil skupinski spektroskop ogromne razsežnosti. Ta stroj, ki lahko tudi ovira pot elektronov, tehta 2000 kilogramov in obstoji v glavnem iz elektromagneta, enega najmočnejših, ki so jih kdaj napravili. In vendar je ta stroj eno najnatančnejših orodij moderne znanosti, ker lahko «sortira» izotope z natančnostjo ene stotinke odstotka. Še večji elektromagnet, ki ga potrebujejo med drugim tudi za preiskavanje atomov, imajo v fizikalnem inštitutu leydenskega vseučilišča. Tehta kar 14.000 kilogramov.

Atome razbijajo v brezračni cevi z električnim tokom ogromne napetosti. Pri tej napetosti nastanejo neki žarki, ki opravljajo to delo. Angleški učenjaki lord Rutherford, Cockroft in Walton so uporabljali napetost pol milijona voltov. Baje se jim je posrečilo «izrezati» atome helija iz atomov litija, z drugimi besedami, odvzeti litiju 4 jedra z elektroni vred.

Pri napetosti 24 milijona voltov se je posrečilo doseči nemškima učenjakoma dr. Braschu in dr. Langeju še večje uspehe. Največ pa si obetata od nove priprave, ki bo proizvajala 7 milijonov voltov.

Razbijanje atomov je torej napredovalo že toliko, da lahko s pomočjo «bombardiranja» z žarki atomom z velikim številom jeder iztrgamo atome elementov, ki imajo malo jeder, kakor vodik in helij. Najbrž pa ne bo več dolgo, ko se bo učenjakom posrečilo še kaj več.

Kalvarija za vasjo

(Nadaljevanje.)

«O, jaz pa že nisem pankrt! Pankrt si samo ti!»

In spet je bil poražen.

«Zakaj sem samo jaz pankrt?»

Vedno bolj strašno mu je bilo, kadar je pomislil na to skrivnostno besedo, ki mu je niti dedek, ki je bil sicer tako dober in prijazen z

Pomlad Vas vabi,

da prebijete prosti čas v prirodi, da se naužijete prvih toplih solčnih žarkov in svežega, sočnega zelenila.

Da bo užitek popoln, nosite s seboj čim manj bremen, a tolikanj več redilnosti, uživajte koncentrirano krepilno hrano

OVOMALTINE

Ona zavzema malo prostora, a dovaja v telo toliko moči, da z lahkoto prenesete vsak napor.

Dobiva se povsod. Mala škatla Din 16.—.

njim, ni hotel razložiti. Njegovo poslednje upanje je zato bil stric Martin.

«Ko pride jeseni od zidarije, ga povprašam.»

Vedno, kadar se je spomnil, mu je bilo dolgo po stricu.

«Kdaj pride stric Martin?»

«Kaj pa imaš s stricem Martinom, da vedno vprašuješ po njem?» se je obregnila tetica Ruzika, ki je bila vedno slabe volje.

Stric Martin je končno le prišel in prvo nedeljo, ko sta hodila po grozdja obranih gorcah in je stric Martin kadil cigaro, ga je Mihalek nagovoril:

«Stric, nekaj mi moraš povedati.»

Mihalek se je prijazno nasmehnil.

«Kaj bi rad, Mihalek... no, le kar povej!»

Nekoliko se je obotavljal. Sedla sta na sep.

«Povej, kaj pomeni pankrt?»

Otrok je bil ves rdeč.

«Pankrt? Kje si to slišal?»

«Nekdo mi je v šoli rekel, da sem pankrt.»

«Sošolec?»

«Da... zato bi rad vedel, kaj to pomeni. Vprašal sem že dedeka, pa mi niso hoteli povedati.»

Stric dolgo ni začel.

«Veš, saj to ne pomeni nič hudega. Pankrtov je vse polno v vrhu. Tudi jaz imam v Prekmurju sina, ki mu pravijo pankrt. To so otroci, ki nimajo očeta... to sicer ni čisto res... Pankrti so otroci, ki so jih rodile nezakonske matere.»

«Kaj so... nezakonske matere?»

«Hm! Nezakonske matere so tiste, ki niso poročene, ki niso šle prej v cerkev, da bi se z možem pri župniku poročile, ampak so se poročile kar tako... ne da bi komu kaj povedale.»

«Ali je to greh?»

«Hm! Greh je, pravi župnik in ljudje prav tako. Toda nič ne misli na to, ljudje govorijo in trdijo marsikaj.»

«Ali moja mamica ni nikomur povedala, ko se je poročila z atekom?»

«Ne.»

Čudna je bila ta povest za otroka, ki je šel v osmo leto. Stric mu je naročil, da ne sme nikomur povedati, kaj sta se pogovarjala.

Čez mesec pa se mu je popolnoma zjasnilo. V hiši je bil krik in vik, ko je prišel iz šole domov. Obstal je zunaj na pragu. Dedek je tepel teto Ruziko.

«Jaz ti bom že dal fante, vlačuga! Ali miliš, da bomo same pankrte redili? Ne denarja

DA-KO BI BILO UMI- VANJE LAS ISTO KA- KOR PRANJE PERILA..

Gotovo ne bi hoteli lepote Vaših nežnih, občutljivih las staviti v nevarnost z navadnim milom. Samo nalašč za lase narejeni Shampoo jim ohrani zdravje — sijaj — življenje.

Pravilno, novodobno umivanje las? Z Elida Shampoo-nom, kateri je nežen in brez sode, temeljito opere lase in jih neguje.

ELIDA SHAMPOO

ne kruha ni, nič! Ti pa se vlačiš in pajdašiš z ničvrednimi fanti. Fej, svinja!»

«Molčite, oče, otrok je zunaj!» je zavpila Ruzika. Grobar je umolknil. Oči je imel krvave, ko je stopil mimo Mihaleka, ki je ves preplašen zrl okrog sebe. Spet tista strašna beseda! Ta trenutek se mu je zdelo, da ga pode iz hiše, da pa mu tega nočejo naravnost povedati.

Drugi dan sta se na poti v šolo pogovarjala s Tonekom, Rupertovim sinom. Zdaj sta si bila dobra, že dolgo časa. Pozabila sta tisto sovraštvo. Tonek, ki je bil skoraj dve leti starejši, je razložil Mihaleku, kaj je pankrt. Tako mu je povedal, kakor je pač slišal v pastirski družbi in iz ust starejših ljudi. Povedal mu je tudi vse o dekletih in fantih, potem, kako pridejo otroci na svet in sploh, kako se vse to godi...

Tako je v devetem letu stopilo v Mihalekovo življenje spoznanje, ki je bilo največje izmed vseh dosedanjih. Zdaj je vedel, zakaj je dedek pretepel tetico Ruziko in zakaj je on pankrt. Nekaj mesecev po teh spoznanjih je Ruzika porodila. Mihalek je ves popoldan radovedno gledal otročička. Tako lep in čuden se mu je zdel kakor igrača. Zibal ga je in postal je nje-

gov zvesti čuvar. Ljubil ga je. Vleklo ga je k njemu, ki je bil zaznamovan z istim pečatom.

18.

Vse zaupanje v ljudi pa je izgubil takrat, ko mu je Tonek povedal, da njegov oče ni padel v vojni, ampak da je bil bogatega kmeta Murka sin, dezertar, požigalec in samomorilec. Tako so se v naglici vrstili vsi ti dogodki v njem, da jih niti premeriti ni mogel. Postal je zamišljen, malo zgovoren in rad je sameval.

«Kaj le tuhta?» je mislil ded, ko ga je včasih gledal, kako je brez besed zibal zibelko in zrl predse tuje in daljno.

«Bog ve, kaj bo še iz tega otroka!» je vzdihnil in iznova natlačil pipo. (Dalje prih.)

Prijateljski nasvet.

Neki podjetnik, ki je bil znan po svoji skoposti, bi moral slaviti petdesetletnico. Seveda je sam uvidel, da se mora izkazati pred svetom, toda bal se je, da bi ga preveč ne stalo. V zadregi se je obrnil na svojega prijatelja:

«Čez tri dni bo moj jubilej. Svetuj mi, kaj naj napravim, da me ne bo nič stalo. Pogoji pa je, da bom razveselil svoje uradnike in da bodo listi o meni pisali.

«Veš kaj? Obesi se!» mu svetuje prijatelj.

Za smeh

Škot je imel sestanek z dekletom.

«Kako je bilo?» so ga drugi dan vprašali. «Ali si dosti zapravil?»

«Štiri šilinge», je odvrnil Škot. «Več ni imela pri sebi.»

*

«Ali že veste šalo o Škotu, ki je šel v cirkus, kjer so imeli štiri arene?»

«Ne.»

«Od tedaj škili!»

*

Drugi je kupil s tovarišem avtobus. Potem sta se sprla, kdo bo vozil in kdo bo pobiral voznino. Naposled sta prepustila odločitev žrebu.

Eden je vozil. Drugi je pobiral voznino.

Pa ne dolgo.

Ker si je tisti, ki je vozil, zvil vrat in se zadušil.

*

V hotelu je ravnatelj nadziral svoje uslužbence. Pa je zalotil vajenca, ki je čistil čevlje nekega gosta kar pred sobnimi vrati:

«Vragal! Čevlje je treba snažiti v klet!»

«Ni mogoče, gospod ravnatelj. V sobi stanuje neki gospod iz Škotske in drži na drugi strani vrat vezalke.»

*

«Oh, gospodična, še misliti si ne morete, kako hrepnim po mirnem domu.»

«Saj ste vendar že poročeni!»

«Saj zato!»

Zakonski dialog.

On: «Ti me ljubiš samo takrat, kadar potrebuješ denarja!»

Ona: «Kaj ni to dovolj?»

Pri ženitnem posredovalcu.

«Povejte mi, ali zna dama kuhati?»

«Seveda zna! Vprašanje je le, če boste jedli, kar Vam bo skuhala.»

*

Pretirana sramežljivost je mehkočutnost ženske brez duše.

Nepotrebno breme.

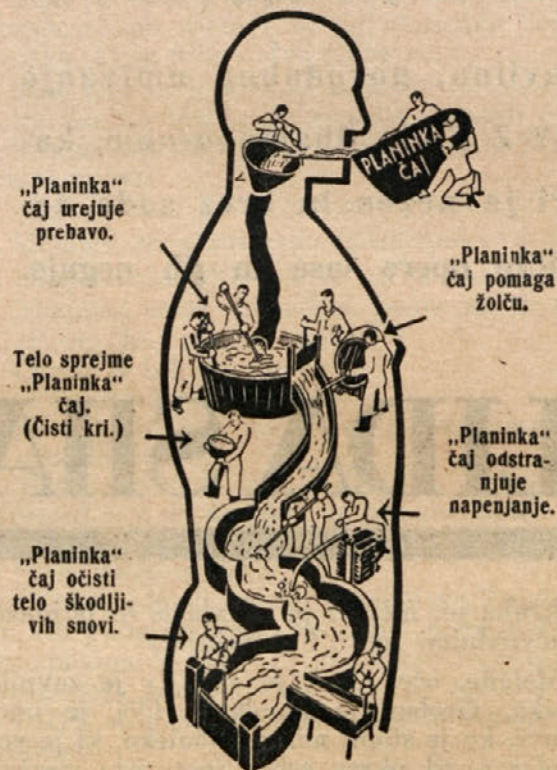
Neki zdravniški strokovni list je pred kratkim priobčil zanimivo razpravo o prebavi. Naš organizem ne izkorišča vseh sestavin hrane. Neprebavnih elementov ostane veliko, zaradi katerih se potem naredijo v črevih škodljivi spoji in proizvodi razpadanja, lahko pa tudi strupeni plini.

Z zdravstvenega stališča je bilo važno, da se to nepotrebno breme, ki tehta pri odraslih do ½ kile, redno odstranjuje. Pri lenivih in zapečenih črevih uporabljajo zdravniki in klinike najrajši Artin-dražeje. Dovolj je, če použijete 2 Artin-dražeje, da se Vam drugo jutro črevo normalno in brez težav izprazni. Kdor je samo enkrat poizkusil Artin, ne bo nikoli več rabil drugega pomočka.

Skrbite za svoje zdravje!

Sedaj, ko trka pomlad na duri, ko se narava prebuja in prenavlja, mislite tudi Vi na to, da si očistite telo škodljivih strupov. Spomladi je potrebno, da napravite svoje telo odporno in zdravo.

Izboren regulator za čiščenje in obnavljanje krvi je sloviti „PLANINKA“ čaj. Zdravilni „PLANINKA“ čaj je sestavljen iz tisočkrat in tisočkrat preizkušenih planinskih zelišč.

Zdravljenje z zdravilnim „PLANINKA“ čajem, ki naj traja 6 do 12 tednov, deluje prav posebno pri tehle boleznih:

če ti želodec slabo prebavlja, če si zaprt, če ti čreva ne delujejo v redu ali če si napet, če imaš omotico ali če ne spiš ali te zgaga peče, če je v mehurju kaj narobe ali če trpiš na hemoroidih, če ti je srce oslabele ali če se ti nabira mast okoli njega, če imaš jetra bolna, če si nervozen ali če si na živcih bolan.

Zdravilni „PLANINKA“ čaj pospešuje apetit in deluje prav posebno dobro pri arteriosklerozi in zaskrbovanju pljuč.

Zahtevajte samo pravi „PLANINKA“ čaj, zaprt in plombiran zavitek in z imenom lekarne

MR. PH. BAHOVEC, Ljubljana.

Reg. br. 1349 od 6. VII. 1932.

Nagrade za pravilne rešitve ugank

v drugi številki «Prijatelj» so dobili naslednji reševalci:

Knjigo H. N. Cassona «Sreča je v tebi»: Franc Fertin, Zalog; Milka Kaiser, Dravograd; Franc Pogorelec, Jesenice-Fužine; Elizabeta Bergine, Ljubljana; Svetko Marn, Ljubljana.

Knjigo Gabriele Preissove «Potočnikova Truda»: Pepca Lampret, Kranj; Franjo Dominco, Ljubljana; Boris Krmac, Ponoviče pri Litiji; Fanika Rutter, Maribor-Krčevina; Anton Komac, št. Vid-Vižmarje.

Zvezek «Narodnih napevov» L. M. Škerjanca: Tone Verbek, Ljubljana-Moste; Vinko Pirc, Lipnica pri Podnartu; Metod Spindler, Zagreb; Vera Peitler, Maribor; Franc Košar, Ptuj; Ivo Lednik, Grobelno; Nikolaj Prestar, Mošnje pri Radovljici; Rado Vivod, Teharje pri Celju; Josip Rakovec, Ljubljana; Vinko Štrukelj, Dravljje.

Nagrade smo že razposlali.

Rešitev ugank iz štev. 3

Nagrade se objavijo v peti številki.

Križanka: V o d o r a v n o: 1 koran; 2 Don; bas; bik; 3 kos; pas; 4 soliter; 5 ar; pi; 6 Boris; vitez; 7 Ob; na; 8. Palavan; 9 San; noj; 10 jod; bor; čer; 11 Sinaj.

N a v p i č n o: A Tabor; B lok; rob; sod; C nos; Pad; Č Soliman; D ob; bi; E rabin; zakon; F as; Ra; G pelikan; H bar; noč; I kis, PEN; jez; J mizar.

Dopolnilnica: oje, kos, osa, kip, Spa, ost, sto, ura, nit, uta, bar, kri. — Josip Stritar.

Skrivalnica: Kar se Janezek nauči, to Janez zna.

JAJNINE

ZLATO NAŠIH HRANIL

MAKARONI, SPAGETI, JUHINE ZAKUHE.

Izpopolnilnica: Za vse je svet dovolj bogat
in srečni vsi bi bili,
če kruh delil bi z bratom brat
s prav srčnimi čutili.

Magičen lik: 1. Boris; 2. omara; 3. raket; 4. Irena; 5. satan.

Skrivalnica: Pomisli, potem šele začni.

Besednica: Dober prijatelj je vreden več kakor zlato.

Stolp: Prizor, mazilo, Brenta, Hudson, podboj, sobana, Ninive. — Prazen sod bobni.

Dopolnilnica: ar, bar, lbar, kolar, krokar, kolobar.

TRI SKODELICE

izborne in okusne

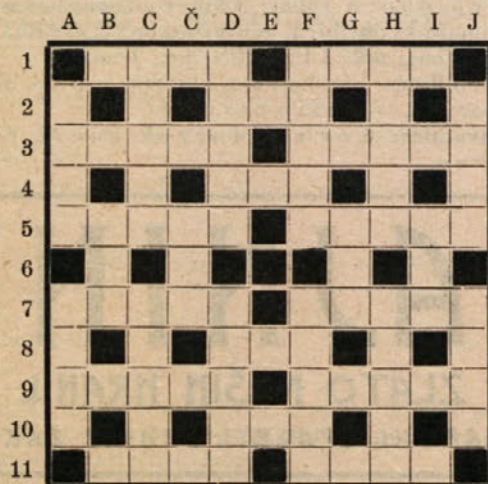

dr. Pirčeve sladne kave so vsakdanji zajtrk in malica našega Matička, Brede in tudi Janezka. Zato so močni in zdravi. Matere, dajte svojim otrokom samo domač izdelek, in ta je **DR. PIRČEVA SLADNA KAVA**

Uganke štev. 4

Rešitev naj se pošlje do 20. aprila t.l.
Za rešitev je določenih 20 knjižnih nagrad.

KRIŽANKA.

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1 žuželka; orodje; 2 žuželka; 3 ideja; razburjenost; 4 žensko ime; 5 nasilje; žensko ime; 7 obilica snega; ptica; 8 moško ime; 9 mera; razbojnik; 10 turški naslov; 11 planet; kokoš.

Navpično: A gornja plast zidu; letni čas; B Adamovo rebro; C dragulj; stroj; Č poglavar družine; D tuja denarna enota; nasilnik; F odtok; grb; G žensko ime; H moško ime; pekova potrebščina; I dragocena tekočina; J gozdna žival; Ibsenova drama.

RAČUNSKA UGANKA.

Mira in Mara sta stari skupaj 40 let. Pred petimi leti je bila Mira še enkrat starejša od Mare. Koliko je stara vsaka?

ČRKOVNICA.

O L J U B
L E Z E E
I B L N Z
Č U J J N
A L P E I

ZLOGOVNICA.

Iz zlogov:

a, a, ad, ca, ca, če, či, da, da, dio, do, go, i, ja, ja, ja, ja, ko, ko, la, land, li, li, lo, mi, mno, na, na, na, ni, o, ra, ral, re, rek, ri, ro, si, to, vlji, ži

sestavi 12 besed, ki pomenijo: 1 del rastline; 2 pokrajina v Mali Aziji; 3 gorenjsko mesto; 4 kopica; 5 visok mornariški častnik; 6 del vojaške oprave; 7 obed; 8 pesem iz opere; 9 francoski narodni junak; 10 kos žerjavice; 11 lovčev plen; 12 Homerjeva pesnitev.

Prva in tretja črka od zgoraj navzdol dasta pregovor.

ENAČBA.

$(a - s) + (b - z) + (c - d) + (\check{c} - l) = \times$
a = del obraza; b = prometno sredstvo; c = sladka jed; $\check{c}$ = del pohištva; $\times$ = ?

IZLOČILNICA.

pokrivalo, Ninive, prodajalna.

Vzemi iz vsake besede tri zaporedne črke in sestavi iz njih pregovor.

RAČUNSKI KVADRAT.

V predale tega kvadrata vstavi številke 1 do 16 tako, da dobiš v vodoravnih in navpičnih vrstah, pa tudi v diagonalah zmeraj vsoto 34.

ZEMLJEPIŠNA UGANKA.

A Č D E E R
A A Č E P
D E J O V
M O O R Ž
A C I I N V
C E E E I J N S
A E I K L Z
C E E J L
A Č E I R T

Uredi v vsaki vrsti črke tako, da dobiš same kraje v Sloveniji. Vse prve črke ti dajo mesto na Gorenjskem.

REBUS.

$$\frac{DE}{R} = \boxed{E}_S \boxed{L}_{TA} AD \quad 100 \text{ m}^2$$

KONJICEK.

Iz črk sestavi v smeri šahovskega konjička ime in priimek slovenskega pisatelja.

PREMIKALNICA.

S A M O B O R
K R A P I N A
R A D G O N A
S P L I T
B I T O L J
V O J N I K
G R A D E C

Premakni besede tako, da dobiš v dveh zaporednih navpičnih vrstah mesto v Sloveniji in mesto v Istri.

IZPREMENILNICA.

(le)vica, (Pa)mir, (gr)eh, m(al)ica, l(et)ak, j(ad)ro, (pa)sar, p(eč)ar, O(re)st.

V vsaki besedi zamenjaj debelo tiskani črki z dvema novima, da dobiš nove besede. Vse nove črke ti dajo pregovor.

ZLOGOVNICA.

Iz zlogov

a, al, ba, bo, bod, bor, bra, ca, dor, draž, dre, hol, ja, ja, jan, ko, ko, ko, ko, la, la, la, la, lah, lev, lin, lost, ma, na, ni, ni, od, pe, pir, po, pre, ri, se, ska, sla, sme, so, stik, svi, šu, ta, ta, te, tek, vel, vo, voj, vol, vra

sestavi 22 besed, ki pomenijo: 1 ptica; 2 armada; 3 razprtija; 4 žensko ime; 5 moško ime; 6 domača ptica; 7 energija; 8 rastlina; 9 slovenski pesnik; 10 vrnitev; 11 licitacija; 12 ptica; 13 glad; 14 slovenski pisatelj; 15 predrznost; 16 turški bog; 17 strup; 18 vodstvo društva; 19 jelenova samica; 20 ameriški polotok; 21 prekajeno salo; 22 vrsta blaga.

Tretje in četrte črke vseh besed, zaporedoma brane, dajo citat.

Naročnina za revijo «Priatelj» in 10 knjig znaša za vse leto Din 132.—, za pol leta Din 68.—, za četrt leta Din 27.—, za vezavo v platno se doplača Din 60.—. Posamežna knjiga Din 30.—. Izdaja konzorcij revije «Priatelj». Odgovoren za izdajateljstvo, uredništvo in upravišništvo Emil Podkrajšek, tiska Delniška tiskarna, d.d. v Ljubljani, predstavnik Miroslav Ambrožič, oba v Ljubljani.

Uredništvo in upravišništvo sta v Ljubljani, Dalmatinova ul. 10/I. Telefon 24-87.

NURMI, KRALJ TEKAČEV

je postal prvak v teku zbog svoje izpopolnjene tehnike dihanja in stopanja na cela stopala

INDIA SUPER TYRES

G. Špeglič, potnik tvrdke Viljem Brauns, Celje, je dosegel 42 tisoč kilometrov z India Super.

JE PRVAK KILOMETRAŽE

RADI

izboljšanega načina konstruiranja ogrodja avtomobilskih plaščev (brezvezno tkivo, odbijalec sunkov itd.)

VSAK USPEH JE REZULTAT

dela, ki stremi za izpopolnitvijo. Tovarna avtogume India Super Tyres je v prvih vrstah onih, ki izpopolnjujejo in ocenjujejo tehniko proizvodnje.

TO JE VZROK

da je India Super Tyres prvak v kilometraži in pri najboljši kakovosti

KONKURENČNA V CENI

India Tyre & Rubber Co. (G.B.) Ltd.
generalno zastopstvo za Jugoslavijo

J. ŽIROVNIK

LJUBLJANA, Tavčarjeva ul. 6. Telefon 33-77

Še ni
prepozno!
Vzemi

SARGOV

KALODONT

proti zobnemu kamnu